

Miinimumsissetulekute piisavus Euroopa Liidus

Euroopa vaesusvastase võrgustiku (EAPN)
selgitustekst nr 2

2010

EUROPEAN ANTI POVERTY NETWORK

EUROPEAN ANTI POVERTY NETWORK

Miinimumsissetulekute piisavus Euroopa Liidus

Euroopa vaesusvastase võrgustiku (EAPN)
selgitustekst nr 2

2010

Seda väljaannet toetab Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programm PROGRESS (2007–2013).

Programmi juhib Euroopa Komisjoni tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraat, mis asutati Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalküsimuste valdkonna eesmärkide elluviimise rahaliseks toetamiseks vastavalt sotsiaalvaldkonna tegevuskavale, toetamaks Lissaboni strateegia eesmärkide saavutamist neis valdkondades.

Seitsmeks aastaks koostatud programm käsitleb kõiki huvirühmi, kes saavad kaasa aidata kohaste ja tõhusate tööhõive ja sotsiaalküsimuste õigusaktide ja poliitikate väljatöötamisele EU-27 ja EFTA-EEA raames ning ELi kandidaat- ja eelkandidaatriikides.

Programmi PROGRESS missioon on tugevdada ELi panust liikmesriikide võetud kohustuste täitmise toetamisse.

PROGRESS aitab kaasa järgmiste valdkondade arendamisele:

- *analüüside ja tegevusnõuannete pakkumine programmi PROGRESS valdkondades;*
- *ELi õigusaktide ja tegevuspoliitikate elluviimise seire ja aruandlus programmi PROGRESS valdkondades;*
- *ELi eesmärkide ja prioriteetide alaste tegevuspoliitikate edastamise, õppimise ja toetamise edendamine liikmesriikides;*
- *huvirühmade vaadete ning laiema avalikkuse vaadete edastamine.*

Täiendavat teavet programmi kohta saab veebilehelt <http://ec.europa.eu/progress>

Sellesse väljaandesse koondatud teave ei pruugi tingimata kajastada Euroopa Komisjoni seisukohta või arvamust.

See tekst on EAPNi selgitusteksti nimeliste väljaannete seeria 2. osa. Selgitustekstide eesmärk on selgitada ELi vaesusteemalises arutluses prioriteeti omavaid peamisi teemasid ja debatte arusaadavas igapäevakeeles. Tekstid on suunatud peamiselt kolmanda sektori organisatsioonides töötavatele inimestele, aga ka kõigile teistele, keda huvitab, kuidas astuda samme vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks Euroopa Liidus. Selgitustekstide seeria on osa EAPNi teadlikkuse tõstmise alasest tegevusest Euroopa Aasta 2010 raames, eesmärgiga võidelda vaesuse ja sotsiaalse ilmajätusega.

Tänuavaldused fotode eest:

Esikaas: „Vaesust kogevate inimeste 8. Euroopa kohtumisel osaleja“, 2009, ©Rebecca Lee; „As coisas têm preço, os homens têm dignidade“, ©Sergio Aires; 17. oktoober 2008, Brüssel, ©Rebecca Lee; „Ema ja laps EAPNi kokkutulekul Viinis“, 2009, ©EAPN Autriche. Lk 6: „Perekond kõrges rohus“, 26. aprill 2009, ©Seer Snively. Lk 9: „Naer ja tants“, 5. august 2008, ©Holly Fisher. Lk 10: „Mees mikrofoniga“, Helsingi 2006, EAPN Soome. „Ema ja laps EAPNi kokkutulekul Viinis“, ©EAPN Autriche; „Naine EAPNi kokkutulekul Viinis“, ©EAPN Autriche. Lk 12: „David ja Ash armastavad teineteist“, 29. juuni 2009, ©Seer Snively. Lk 13: „Esquisse de la précarité“, ©EAPN Prantsusmaa. Lk 14: „Mees ratastoolis“, ©Euroopa Komisjon. Lk 16: „Heraanleg scheldekaainen“, ©Raymond Clément. Lk 18: „Plahvatused“, algupärase taiese autor Merrick Brown, juuli 2008, ©Merrick Brown. Lk 21: „Mängime!“ ©Emanuel Batalha. Lk 22: „As coisas têm preço, os homens têm dignidade“, ©Sergio Aires. Lk 28: „Panier bio“, 25. märts 2006, ©Jalb. Lk 31: „Complemento Solitario para Idosos“, ©Sergio Aires. Lk 32: „Sábados“, ©Sergio Aires. Lk 39: 17. oktoober 2008, Brüssel, ©Rebecca Lee. Lk 40: „Quimeras“, ©Sergio Aires. Lk 46: „Porque sou eu eu e não tu“, ©Sergio Aires. Tagakaas: „Quimeras“, ©Sergio Aires.

**EUROOPA VAESUSVASTANE VÕRGUSTIK:
EUROPEAN ANTI-POVERTY NETWORK
RÉSEAU EUROPÉEN DES ASSOCIATIONS DE LUTTE
CONTRE LA PAUVRETÉ ET L'EXCLUSION SOCIALE**

SQUARE DE MEEÛS, 18 – 1050 BRUSSELS

TEL : 0032 2 226 58 50 – FAX : 0032 2 226 58 69

E-post : team@eapn.eu

SISUKORD

Sissejuhatus	9
1. Millest me räägime? Defnitsioonid, õiguslused ja reaalsus	13
1.1 Defnitsioonid.....	13
1.2 Vaesusvastaste organisatsioonide lähenemine piisavusele	15
2. (Eba)piisavuse reaalsus	17
2.1 Mida inimesed räägivad	17
2.2 Faktid.....	18
Enamik miinimumsissetuleku skeeme ei aita inimesi vaesusest välja.....	18
Kuidas miinimumsissetuleku summasid arvutatakse ja revideeritakse?.....	20
Toetuste võtmata jätmine ja puudulik kaitse	22
3. Piisavuse väljaarvutamine	25
3.1 Materiaalse puuduse indikaatorid:	
ELi statistiline lähenemine ebapiisavale elustiilile.....	25
Mida normaalse inimvääriga elu jaoks hinnanguliselt vajalikuks peetakse?	26
Kaks uut indikaatorit	26
Metodoloogia tugevad ja nõrgad küljed.....	28
3.2 Rahuldavaks elujärjeks vajalik minimaalne standardeelarve	
Suurbritannias	29
3.3 Vaesust kogevate inimeste kogemusel põhinev ostukorvi mudel.....	31
3.4 Etaloneelarve kasutamine tegevuspoliitika mõõdupuuna: Rootsi näide	33

4. Tegevuspoliitikate edasiarendus: pensionisamba näide	35
5. Miinimumsissetuleku piisavuse käsitlemine praegustes tegevuspoliitikates. Riiklike reformide näited	37
5.1 "Revenu de Solidarité active" ('rSa') rajamine Prantsusmaal: aktiivse kaasamise strateegia elluviimine	37
5.2 Austria: uus seadus majanduslikust olukorrast sõltuva miinimumsissetuleku kohta	39
5.3 Soome: pensionite ja hüvitiste 2011. aasta reform	41
5.4 Belgia: üldine planeerimisvahend vaesuse vastu	42
Lõppsõna.....	44
Lisad	45
Lisa 1: Sotsiaaltoetust saavate inimeste netosissetulek (2006).....	45
Lisa 2: ELi miinimumsissetuleku sõltumatute ekspertide 2009. a aruandes esitatud peamised järeldused ja soovitused	46
Lisa 3: Piisava miinimumsissetulekuga seotud peamised dokumendid ja projektid	49

Mis on miinimumsissetulek?

„Miinimumsissetulek“ on mõiste, mida harilikult kasutatakse riigi poolt makstava minimaalse summa kohta, mis suudab pakkuda „turvavõrgustikku“ inimestele, kellel pole rahuldavat töökohta või kes tööturule ligi ei pääse. Niisugune „viimane õlekõrs uppuja päästmiseks“ ehk sotsiaalabi on heaoluriigi sotsiaalne õiglusmehhanism ja üks nurgakivisid ning oluline baas igaühele inimväärika elu tagamiseks. Sellealased riiklikud skeemid eksisteerivad praeguseks enamikus ELi riikides (v.a Ungari, Itaalia ja Kreeka) ning EFTAmaades (v.a Norra).

Kuigi miinimumsissetuleku skeemide omadused varieeruvad riikide lõikes üpris palju, on üks asi siiski selge: **olemasolevad „miinimumsissetuleku“ skeemid ei ole piisavad, et inimesi vaesusest välja juhtida**, samuti ei tegele need inimeste reaalsete vajadustega ega võimalda neil oma kogukonnas või ühiskondlikus elus võrdsel alusel osaleda. Lisaks pörkuvad miinimumsissetuleku skeemid praegu vastamisi mitmesuguste ohtudega: tõusvad hinnad kahandavad inimeste ostujõudu, aktiivsed tööturupoliitika suurendavad saadavate hüvede tingimuslikkust; miinimumsissetulekuga inimesi peetakse järjest enam laiskadeks ning sildistatakse riigi poolt jagatavate hüvede saamise eest.

Õigus **piisavale** miinimumsissetulekule on seetõttu peamine vaesuvastase liikumise esitatav nõue: aktsepteeritava ja inimväärse elustandardi tagamine kõikidele. Praegune debatt keskendub sellele, kuidas miinimumsissetuleku standardit kõigis ELi riikides edasi arendada ja ellu rakendada.

Miks piisavus oluline on?

Vajadust miinimumsissetuleku kõrgema tasandi järele toetavad tugevad argumendid:

- *Miinimumsissetuleku skeemid on vaesuse ja sotsiaalse ilmajäetuse ennetamise olulisim instrument, eeldusel, et sissetuleku tase on piisav inimeste vaesusest väljaviimiseks.*
- *Need annavad kaitsetus olukorras inimestele pikaajalise turvatunde, mida nad vajavad tee leidmiseks tööturule ja seal püsimiseks, suuremaks sotsiaalseks osaluseks või muudeks kaasamise viisideks.*
- *Need tagavad nende inimeste sotsiaalse kaasamise, kellel pole võimalik tööturul osaleda – põhjuseks võib olla kehaline puue, pikaajaline haigus või probleemid vaimse tervisega, vanus või perekondlikud sidemed või olukord, kus kvaliteetseid töökohti pole saadaval.*
- *Kui palgatasemed on positiivse hierarhia ühendatud miinimumsissetuleku rahuldavate tasanditega, siis on need katalüsaatoriks õiglastele palkadele.*
- *Liikmesriigid on juba võtnud ELi või rahvusvahelisel tasandil kohustusi piisava sissetuleku tagamiseks, kuid võetud kohustuste ellurakendamine on olnud vähene.*
- *Üle kõige loovad need stabiilse vundamenti sotsiaalselt sidusale ühiskonnale, mis on rajatud solidaarsusele.*
- *Praeguses majanduskriisis ennetavad need kahtlemata töötute inimeste suurtesse raskustesse sattumist ning pakuvad lisaks ka olulist aluspinda tarbijakulutustele, mis kokkuvõttes majandust edendavad.*

Miks on just praegu vajadus miinimumsissetulekute piisavuse selgitusteksti järele?

Alates 1992. aastast on liikmesriigid avalikuse ees kohustunud kindlustama piisavalt miinimumsissetulekut, et inimesed saaksid elada väarikat elu¹. 2008. aasta detsembris kiitsid ELi tööhõive ja sotsiaalvaldkonna ministrid heaks Komisjoni soovitusel „Tööturust kõige kaugemal asuvate inimeste aktiivse kaasamise edasiarendamine“ („Taking forward the active inclusion of people furthest from the labour market“), mis hõlmas järgmisi valdkondi:

1. *Piisaval tasandil sissetulekute pakkumine*
2. *Pääs tööturule*
3. *Juurdepääs teenustele, eelkõige sotsiaalteenustele*²

EAPN korraldab kampaaniaid nende kohustuste konkreetseks elluviimiseks. 2009. aastal viis Komisjon läbi rea tegevusi oma soovitusel elluviimise edendamiseks. Nende hulka kuulus **uurimus miinimumsissetulekust Euroopa Liidus**, mille töötas välja sotsiaalse kaasamise riiklike ekspertide ELi võrgustik³ ning mis avaldati 2009. aasta oktoobris. Riiklikel ekspertidel paluti hinnata riiklike miinimumsissetuleku skeeme nende katvuse, piisavuse ja tõhususe kontekstis, samuti nende rolli integreeritud aktiivse kaasamise strateegiates. Sellesse aruandesse kaasatud analüüsid kattuvad suuresti

EAPNi seisukohaga ning me toetame jõuliselt selles aruandes sisalduvaid järeldusi ja soovitusi. EAPN loodab, et sellest aruandest saab oluline vahend miinimumsissetuleku ELi tasandi standardite väljatöötamise veelgi hoogsamal taganttõukamisel ELi sotsiaalse koordineerimise avatud meetodi kaudu.

Lõpetuseks, majanduskriisi kontekstis on EL avaldanud oma majandusolukorra parandamise ettepanekutes⁴ valitsustele survet, pannes neid tunnustama sotsiaalse kaitse kahetist rolli: esiteks sotsiaalse mõju leevendamine ja teiseks hoova pakkumine tarbijanõudluse hoogustamiseks. See tähendab, et miinimumsissetuleku skeemid on praegu avaliku poliitika tegelaste taasuenenud huvi fookuses. 2009. Euroopa Kevadnõukogul leppisid liikmesriigid kokku, et „solidaarsuse rajamine ja sotsiaalse kaitse süsteemidele vabade käte andmine, et need saaksid oma rolli automaatsete stabilisaatoritena täiel määral etendada, on enesekindluse taastamise ja tugevduse peamised komponendid, aidates sillutada teed erinevate taastumisviiside poole“⁵.

Tänapäeval mõjutab vaesus Euroopa Liidus otseselt vähemalt 84 miljonit inimest. Majanduslik segadus põhjustab veelgi rohkem töötust ning suurendab vaesusohus olevate inimeste hulka. Miinimumsissetuleku skeemid, mis on paigutatud vaesuslähvete ülespoole ning tasele, kus need võimaldavad inimestele väärrikat elujärge, avaldaksid vaesusohus olevate

1. Vt Nõukogu soovitusi 92/441/CEE, 24. juunist 1992, piisavate ressursside ja sotsiaalabi ühtsete kriteeriumite kohta sotsiaalse kaitse süsteemides: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992H0441:EN:HTML>

2. Vt EAPNi reaktsiooni Komisjoni soovitusel aktiivsest kaasamisest: www.eapn.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=548:report-of-eapn-seminar-on-active-inclusion-13-june-2008--paris&catid=42:eapn-policy-papers&Itemid=82&lang=en

3. ELi avatud koordineerimise meetodi raames pakub sõltumatu sotsiaalse kaasamise ekspertide võrgustik igal aastal aruandeid iga riigi kohta, ning koondaruande. Vt riiklike ekspertide aruandeid ja koondaruannet „Minimum Income Schemes Across EU Member States, Synthesis Report“, Hugh Frazer ja Eric Marlier, oktoober 2009, sotsiaalse kaasamise kollegiaalsete ülevaadete veebilehel: www.peer-review-social-inclusion.eu/network-of-independent-experts/2009/minimum-income-schemes

4. Vt Euroopa Komisjoni kommünikeed „A European Economic Recovery Plan“, november 2008, veebilehel: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication13504_en.pdf

5. Vt Euroopa Nõukogu järeldusi 2009. aasta märtsist veebilehel: www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/106809.pdf ning EAPNi reaktsiooni Nõukogu kevadistele järeldustele veebilehel: www.eapn.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=834%3Apress-release-spring-council-fails-to-give-an-integrated-social-response-to-the-crisis&catid=7%3Apress-releases&Itemid=100002&lang=en

inimeste arvule olulist mõju. On kätte jõudnud aeg tagada miinimumsissetuleku skeemide pakkumine kõikides liikmesriikides ning niisugusel tasemel, mis võimaldab inimestel elada väärikat elu ning osaleda ühiskonnaelus.

Millest see selgitustekst räägib?

Piisav sissetulek võib pärineda väga paljudest allikatest: palgad, pensionid, sotsiaaltoetused... EAPN kaitseb inimeste õigust piisavale miinimumsissetulekule, mis võimaldaks elada inimväärsel elu igas eas, hõlmates nii rahuldavaid töötasusid kui ka piisavaid pensione. Kuid see buklett on sellegipoolest mõeldud esmajoones sissejuhatuseks küsimusse, milline on **piisav miinimumsissetulek üksnes sotsiaalabist, mitte teistest allikatest**, ning töötasude ja pensionide teemale tehakse siin üksnes külgviiteid.

Me püüame vastata järgmistele peamisele küsimustele:

- *Mida piisavus tähendab? Kuidas piisavust arvutatakse? (1. peatükk)*
- *Kui piisavad on praeguse miinimumsissetuleku tasandid realselt vaesust kogevate inimeste jaoks? (2. peatükk)*

- *Kas on olemas heade tegutsemistavade näited miinimumsissetuleku väljaarvutamise asjakohasemaks muutmiseks? Millised on nende tugevad ja nõrgad küljed? (3. peatükk)*
- *Milline on praegustes tegutsemispoliitikates välja-töötamisel olev edasilikumise tee? (4. peatükk)*
- *Kuidas käsitletakse piisavust praegustes riiklike sotsiaalkaitse süsteemide reformides? (5. peatükk)*

Mõistagi on sissetuleku tasandi piisavus suuresti seotud põhilistele teenustele juurdepääsu võimalustega. Miinimumsissetuleku suhteliselt kõrged tasandid võivad väga kallite põhiteenuste kontekstis osutada ebapiisavaks. Seevastu põhiteenuste taskukohasus tõstab miinimumsissetuleku madala tasemega skeemide ostuvõimet. Kuivõrd käesolev selgitustekst ei suuda kõigis liikmesriikides teenuste juurdepääsetavuse teemaga üksikasjalikult tegeleda, uurime teisi viise miinimumsissetuleku konkreetse ostujõu hindamiseks antud riiklikes kontekstides, mis harilikult sõltuvad teenuste kättesaadavusest ja kvaliteedist.

MILLEST ME RÄÄGIME? DEFINITSIOONID, ÕIGUSALUSED JA REAALSUS

1.1. Definiitsioonid

Miinumississetulek

Valdav enamik liikmesriikidest pakub oma kodanikele miinumississetuleku **skeeme**. Need on peamised „turvavõrgustikud“, mis harilikult ei põhine **kaaspanustel (st need ei toetu inimeste töötasudest pärit rahalistele panustele), olles selle asemel taotleja majanduslikust olukorrast sõltuvad sotsiaalabi skeemid**, mille eesmärk on tagada sissetulek inimestele, kes ei saa toetuda ühelegi teisele sissetulekuallikale. Need skeemid on viimne abinõu Euroopa vaeseima elanikkonna päästmisel. Need peaksid võimaldama inimestele rohkemat kui pelgalt äraelamist, ning peaksid tagama osalemisvõimaluse ühiskondlikus elus ja olema aluseks stabiilsele elujärjele.

Siin käsitletavat miinumississetuleku skeemid erinevad heaoluriikide sissetulekule **kaasaaitamise** allikatest nagu pensioniskeemid ja töötü abirahad, kus finantsabi pärineb töökohta omavate töötajate ja tööandjate sissetulekust. Mõnel juhul võivad inimesed kasu saada miinumississetuleku toetustest, mida teevad hoolekande ja sotsiaalabi erinevad harud (näiteks Prantsusmaal on täiendavaks abiks niinimetatud *revenu de Solidarité active*, mida pakutakse lisaks muudele sissetulekuallikatele, et tagada inimeste sissetuleku küündimine elamiseks vajalikule miinumitasandile).

Praegusel hetkel puudub täpne ühine miinumississetuleku määratlus, mis kehtiks

ühtviisi kõikides liikmesriikides. Ka siin käsitletud kaaspanuseid mitteõlmavatele, taotleja majanduslikust olukorrast sõltuvatele „viimse abinõu“ toetuskeemidele antakse riigist ja piirkonnast sõltuvalt erinevad nimetused. See annab aimu riiklike sotsiaalkaitsesüsteemide ja -poliitike mitmekesisusest. Rahvusvahelised ja ELi instrumendid viitavad üksnes peamistele printsiipidele (vt allpool) ja kasutavad kas sõnastust „sissetulekutoetus“ või „ressursid ja hüved“; see kajastab ELi tasandil jagatud lähenemisviisi rajamise raskust.

NB! Miinumississetulekut ei tohiks segamini ajada **miinumipalgaga**, mis on seaduse või kollektiivlepingutega fikseeritud minimaalne palgatasand.

Miinumississetuleku mõiste erineb ka „**põhississetuleku**“ ideest, mida mõned sotsiaaluurijad propageerivad ning mis on kõigile inimestele individuaalsel tasandil tingimusteta tagatud sissetulek, olenemata sellest, kas ta saab sissetulekut ka muudest allikatest, kas ta käib tööl või mitte. Tänapäeva maailmas on unikaalne konkreetne näide ehedast põhississetulekust Alaskas rakendatav iga-aastane naftadividendide skeem⁶.

6. Täiendava teabe saamiseks põhississetuleku kohta vt Basic Income Earth Network veebilehte www.basicincome.org/bien/aboutbien.html

Piisavus

Miinumississetuleku piisavuse kontseptsioon, nagu seda ELi tasandil mõistetakse ja kasutatakse, on määratletud rahvusvaheliste ja ELi õigusaktidega.

2008. aasta oktoobris kohaldatud ELi Komisjoni soovitus sedastab, et „piisav sissetulekutoetus“ peaks olema **„piisav, et elada elu, mis on kooskõlas inimväärikusega“**.

Soovitus taassõnastab lisaks ELi Nõukogu poolt 1992. aastal kohaldatud soovitusel mõisted, kasutades viimast alusdokumendina.

Peamine õiguslik alus: 1992. aasta ELi Nõukogu soovitus

Peamine viide seisneb ELi kontekstis Nõukogu soovitusel 92/441/EMÜ⁷ „piisavate toimetulekuvahendite ja sotsiaalabi ühiste kriteeriumite kohta sotsiaalse kaitse süsteemides“, mis anti

välja Poverty III riikideülese vahetusprogrammi lõpus. See soovitus kutsub liikmesriike üles „tunnustama fundamentaalset õigust piisavatele ja usaldusväärsetele ressurssidele ning hüvedele, ja kohandama vastavalt oma sotsiaalkaitse süsteeme“ vastavalt alltoodud ühtsetele põhimõtetele, millest esimene ütleb, et see õigus põhineb **inimväärikuse austamisel**.

Soovitus näitab detailselt, kuidas liikmesriigid peaksid tagama nende ressursside piisavuse:

„—põhivajaduste katmiseks piisav ressursside kogus on erinevat tüüpi ja erineva suurusega leibkondadele fikseeritud kooskõlas **elustandardi** ja **hinnatasemega**;

lisaks võib fikseerida täiendavaid summasid, et rahuldada leibkondade **erivajadusi** (...)

Kuigi kõnealune soovitus sisaldab tugevat ajendit arendada riiklikul tasandil välja miinumississetuleku skeemid, jätab see asjade sisulise elluviimise liikmesriikide hooleks – vastavalt abirahade põhimõttele, mida praegu ELi tasandil sotsiaalkaitse küsimustes kohaldatakse.

Vaadeldav 1992. aastal võetud kohustus on taaskinnitanud „Komisjoni soovitus“, mis kohaldati 17. oktoobril 2008, ning see kiideti heaks 2008. a⁸ detsembris toimunud EPSCO⁹ Nõukogus, kus paluti liikmesriikidel „oma kaitse süsteem vajaduse korral üle vaadata ühiste põhimõtete valguses, mis on loetletud soovitusel 92/441/EMÜ lõigus B“.

1992. a soovitus on peamine element õiguslikus kontekstis, mida iseloomustab rida selle fundamentaalse õiguse ellurakendamist soodustavaid muid rahvusvahelisi kokkuleppeid.

7. Vt Nõukogu 1992. a soovitusel veebilehel <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992H0441:EN:HTML>

8. Vt Nõukogu järeldused 17. detsembrist 2008, veebilehel www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/lsa/104818.pdf

9. Tööhõive, sotsiaalpolitiika, tervise ja tarbijaküsimuste nõukogu.

Juriidiline raamistik: mida ütlevad piisava miinimumsissetuleku kohta rahvusvahelised kokkulepped?

Paljud teised rahvusvahelised ja Euroopa kokkulepped tunnustavad kõigi inimeste õigust miinimumsissetulekule, mis peaks olema piisav, et edendada rahuldavat elustandardit – osana inimväärikuse austamisest ja viisina võitluseks vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu.

ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon 1948, taaskinnitatud 1993. aasta inimõiguste konventsil ja 1966. aasta rahvusvahelise majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste lepingliidu (1966 International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) 25. artikliga, sedastab, et „igäihel on õigus **elustandardile, mis on piisav** tema enda ja tema perekonna terviseks ja heaoluks, sh toit, riided, elukoht ja arstiabi...”

Euroopa Nõukogu poolt vastu võetud Euroopa sotsiaalharta (parandatud versioon, 1966) lõige 13 sedastab, et „igäihel, kellel pole **piisavaid ressursse**, on õigus sotsiaal- ja arstiabile”.

Ühenduse töötajate põhiõiguste harta (1989) sätestab 10. lõikes, et „isikutele, kes pole olnud võimelised tööturule sisenema või uuesti sisenema ning kellel pole elatusvahendeid, tuleb tagada **piisavad ressursid ja sotsiaalabi** (...).”

ELi põhiõiguste harta (2000) 1. punktis sätestatakse, et „inimväärikus on puutumatu. Seda tuleb kaitsta ja austada.” 3. osa 34. punktis sätestatakse, et „Selleks, et võidelda sotsiaalse tõrjutuse ja vaesusega, tunnustab ja respektib Ühendus õigust sotsiaal- ja majutusabile,

et tagada **rahuldav eksistents** kõigile neile, kellel napib **piisavaid ressursse** (...).”

ELi põhiõiguste harta¹⁰ on praeguseks juriidiliselt siduv, moodustades osa uuest reformilepingust, mille on heaks kiitnud kõik liikmesriigid ja mis jõustus 1. detsembril 2009.

1.2. Vaesusvastaste organisatsioonide lähenemine piisavusele

Kui ELi ja rahvusvahelised õiguslikud definitsioonid on eluliselt olulised teoreetilised viitepunktid, siis nende konkreetne elluviimine on jäetud riiklikele ja kohalikele tasanditele. Kui efektiivsed on need rohujuure tasandid?

Sotsiaalse kaasamise alaste riiklike sõltumatute ekspertide võrgustiku esitatud 2009. aasta koondaruanne miinimumsissetuleku skeemidest üle kogu Euroopa Liidu („2009 National Experts Synthesis Report”)¹¹ rõhutab „reaalsust, mis on selline, et enamik liikmesriike ei pea piisavuse küsimust kuigi oluliseks ega ole defineerinud, milline peaks olema piisav miinimumsissetulek nende enda riiklikus ja regionaalses kontekstis, et tagada igäihe õigus inimväärsel elule.”

10. Vt täiendavat teavet fundamentaalsete õiguste harta kohta Euroopa Liidus Euroopa Parlamendi veebilehelt www.europarl.europa.eu/charter/default_en.htm

11. www.peer-review-social-inclusion.eu/network-of-independent-experts/2009/minimum-income-schemes

Mõned akadeemikud ja vaesusvastased aktivistid on teinud ettepanekuid selle kohta, kuidas piisavust tuleks defineerida ja konkreetsemalt ellu rakendada.

Sissetuleku piisavuse teemat on eriti põhjalikult uuritud anglosaksi päritolu sotsiaaluurimustes. John Veil-Wilson rõhutab, et „sissetulekutoetuse piisavust ei saa hinnata abstraktselt, vaid seda on võimalik mõista üksnes konkreetselt“. Ta teeb ettepaneku kasutada järgmist **nelja küsimust**¹²:

- **Piisav milleks?**
- **Piisav kellele?**
- **Piisav kui kauaks?**
- **Kes ütleb, et see on piisav?**

Riikideülene projekt „Eli algatus sotsiaalsete standardite suunas”¹³ koondas kahe aasta jooksul sotsiaaluurijaid ja vabaühendusi (sh EAPN), samuti avalikus sektoris tegutsejaid, kes töötasid miinimumsissetuleku kui võimaliku valdkonnaga minimaalsete standardite

kehtestamiseks ELi tasandil. Projekt on esile tõstnud vaesuse mitmemõõtmelisuse olulisust ning loendab erinevaid arusaamu piisavusest, mida tuleks selle valdkonna edasisel käsitlemisel arvesse võtta:

- sissetuleku kontekstis (kui palju on küllalt?);
- elanikkonna kaetuse ja mitmesugustele olemasolevatele skeemidele juurdepääsetavuse kontekstis;
- probleemiga tegelemiseks ettepanud poliitiliste lahenduste kontekstis;
- pakutavate teenuste piisavuse kontekstis.

Kahtlemata on kõik tõstatatud meetmed kõige kaitsetumas olukorras olevatele inimestele pakutava toetuse reaalse piisavuse käsitlemisel vältimatult olulised. Eelkõige mõjutab toetuse ostujõudu ja seda saavate inimeste elukvaliteeti juurdepääsetavuse määre, eriti **avalike teenuste** (nende seas sotsiaalteenused, aga ka transport, energia, avaliku sektori tööhõive-teenused, finantsteenused jne) kättesaadavus ja kvaliteet.

12. John Veil Wilson oma raamatus „**Why money matters: family income, poverty and children's lives**“, toimetanud Jason Srelitz ja Ruth Lister, London: „Save the Children“, 2008.

13. „Making a decisive impact on the eradication of poverty, Towards an EU initiative on social standards“. Riikideülese projekti aruanne, 2007. www.eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2010/01/setting-minimum-standards-french.pdf

(EBA)PIISAVUSE REAALSUS

2.1. Mida inimesed räägivad

Tegelikkus jääb 1992. aasta soovitusel kehtestatud kriteeriumidele vastamisest siiski üsna kaugele. Tõsiasi, mida asjaga tegelevad inimesed teavad ja mida näitavad ka statistilised andmed ja uurimused, on, et valdav enamus miinimumsissetulekust on nende kriteeriumide kontekstis täiesti ebapiisavad. Need ei võimalda inimestele probleemitut juurdepääsu peavarjule, tervislikule toidule, piisavale küttele, kvaliteetsele tervishoiule ega võimalusele osaleda sotsiaal- ja kultuurielus. Inimesed, kes peavad toetuma neile skeemidele, seisavad oma elus silmitsi paljude või kõigi ülaltoodud aspektidega.

Alltoodud tsitaadid aitavad heita kiire pilgu nende inimeste tegelikkusse, kes elavad miinimumsissetulekuga¹⁴.

Miinimumsissetulek ei ava ust inimväri- kasse ellu:

„Miinimumsissetulek võimaldab ellu jääda, mitte elada.“

*„Ma ei saa olla seltskondlik. Mu enesekindlus on hävitatud, sest mul tuleb iga päev muretse-
seda järgmise päeva pärast.“¹⁵*

„Tundsin end häbistatuna, kui olin sotsiaalabi poolt tagatud miinimumsissetuleku saaja. Olen alati tahtnud tööd teha ja mulle meeldib end kasulikuna tunda.“

Miinimumsissetulekust ei piisa isegi põhi- vajaduste rahuldamiseks:

„Ma jaksan osta ainult odavat toitu. Puu- ja köögiviljad laste toitmiseks on liiga kallid, tervislik toit on minu jaoks liiga kallis.“

„Kui sa elad ainult miinimumsissetulekust, ei saa sa üüri maksta.“

„Me näeme, kuidas toidu hinnad tõusevad, elektri hinnad tõusevad, üldised elamiskulud aina tõusevad, aga sotsiaaltoetusi või pensione ei reguleerita piisavalt.“

„Miinimumsissetulekuga elamine on hullem kui lihtsalt eluspüsimine. Kui sa teistelt inimestelt raha ei küsi, ei tule sa kuu lõpuni omadega välja.“

Miinimumsissetulek ei kõrvalda vaesust:

„Miinimumsissetuleku skeemi juures on hea, et see on olemas, aga vaesusest see välja ei vii.“

14. Kui pole näidatud muud allikat, pärinevad need tsitaadid vaesust kogevate inimeste kohtumiste ettevalmistustest ja kohtumiste ajal peetud mõttevahetustest. Vaesust kogevate inimeste kohtumisi on korraldatud alates 2001. aastast, järjestikuste ELi eesistujariikide egiidi all ning EAPNi toel. **Need koondavad kõikidest ELi riikidest vaesuses elavaid inimesi, kes vahetavad kohtumiste ajal oma emakeelse oma muresid ja väljendavad vajadusi. 2008. aasta kohtumine keskendus miinimumsissetulekule kui ühele vaesusega võitlemise tugisambale. Vt täpsemat teavet veebilehelt www.eapn.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=600%3Athe-european-meetings-of-people-experiencing-poverty-a-process-going-forward&catid=16&Itemid=14&lang=en.**

15. „Voices from the poverty line: jobs and unemployment in the EU“, EAPN, 2006: vt www.eapn.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=127:eapn-book-voices-from-the-poverty-line-jobs-and-unemployment-in-the-eu&catid=40:eapnbooks&Itemid=84&lang=en.

„Miinimumsissetulek jääb sageli allapoole vaesuskünnist.“

Miinimumsissetulekute summad ei põhine inimeste vajadustel, vaid suvalistel kriteeriumitel:

„Miinimumsissetulek varieerub liiga palju – see on nagu elukohast sõltuv loterii.“

„Fakt, et seda, kas sul on piisavalt süüa või mitte, määrab see, millise omavalitsuse all sa elad, on lihtsalt järjekordne tegur ebaõigluse, hüljatuse ja sotsiaalse tõrjutuse tunnetamises.“

Mõnel inimesel pole üldse mingit sissetulekut:

„Noortel inimestel vanuses 18–25 pole üldse õigust midagi saada.“

„Noored inimesed peaksid talveunes olema, kuni nad 25 saavad!“

„Välismaalased, isegi kui neil on viisa olemas, kogevad miinimumsissetuleku taotlemisel suuri raskusi.“

Mõnele inimesele lõpetatakse abiraha maksimine, sest nad pole täitnud neile kehtestatud tingimusi töötamise osas, ja nii jäävad nad üldse ilma sissetulekuta. „Tundsin end kohutavalt. See oli täielik šokk. Mul polnud mingeid sääste ja abiraha oli mu ainus sissetulek. Mul polnud enam raha toidu ostmiseks ega toa kütmiseks.“¹⁶

2.2. Faktid

Enamik miinimumsissetuleku skeeme ei aita inimesi vaesusest välja

Miinimumsissetuleku skeemid varieeruvad ELi liikmesriikide lõikes tohutult. Esimene suur muutuja on miinimumsissetuleku suurus¹⁷. Kuid üheski liikmesriigis pole kehtestatud miinimumsissetulek piisav, et inimesi vaesusest välja aidata.

Euroopa Liidu piires peetakse sissetuleku lange-mist alla 60% keskmisest sissetulekust vaesuses elamiseks või vaesusohus olemiseks¹⁸. Aastal 2008¹⁹ avaldatud Komisjoni töödokument võrdleb üksnes sotsiaalabi toetusrahadest elavate, muu sissetulekuta leibkondade neto-sissetulekut sellise eluks vajaliku sissetulekuga, mis aitaks leibkondadel püsida ametlikul vaesuskünnisel (st 60% leibkondade keskmisest sissetulekust).

Võrdlusest selgub, et ainult mõnes riigis tagatakse töötutele leibkondadele miinimumsissetulek ja sellega seotud hüved, mis on piisavad, et tõsta nad 60% keskmise

16. Sama mis 15.

17. Vt „Trends, Recent Developments, Active Inclusion and Minimum Resources, Synthesis report of the independent review based on national reports from independent experts“, 2006. a. esimene semester, veebilehel www.peer-review-social-inclusion.eu/network-of-independent-experts/2006/first-semester-2006

18. Keskmise majapidamise sissetulek jaotab majapidamised kahte võrdsesse ossa, kus esimene pool majapidamistest teenib majapidamise keskmisest sissetulekust vähem ning teine rohkem. Vt täiendavaid selgitusi „EAPNI vaesuse selgitustekstist“ veebilehel www.eapn.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=33&Itemid=52&lang=en

19. Vt Komisjoni liikmete töödokumenti „Monitoring progress towards the objectives of the European Strategy for Social Protection and Social Inclusion“, oktoober 2008, lk 53, veebilehel http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/omc_monitoring_en.pdf

sissetuleku läve (st vaesuskännise) lähedale või sellest ülespoole, ning see peab paika üksnes teatud peretüüpide puhul (vt lisa 1 tabel 1).

Kõnealune võrdluskokkuvõtte dokument demonstreerib järgmist:

- Üksikvanemad võivad saada sotsiaaltoetust ning sellega seotud abirahasid (näiteks eluasemekulude katmine), mis asetavad nad vaesuskännisele või sellest ülespoole, üksnes Lätis, Saksamaal, Taanis, Ühendkuningriigis, Iirimaa ja Madalmaades.
- Sotsiaaltoetusest elavate kahe lapsega paaride puhastulu jääks allapoole vaesuskännist kõikides liikmesriikides, välja arvatud Lätis, Saksamaal, Ühendkuningriigis ja Iirimaa.
- Slovakkias, Maltas, Eestis ja Hispaanias kogeksid kõik kolm perekonnatüüpi sügavat vaesust, nende töötusabirahad ja muud sotsiaaltoetused jääksid 60% keskmisest sissetulekust (vaesuskännisest) allapoole.
- Kõik kolm perekonnatüüpi saavad miinimumsissetulekut vähemalt 60% keskmise sissetuleku joonest (st 100% vaesuspiirist) ainult kahes riigis – Ühendkuningriigis ja Iirimaa.
- Vallalised inimesed saavad miinimumsissetulekut vähem kui 60% vaesuskännisest seitsmes riigis (Leedu, Slovakkia, Portugal, Malta, Eesti, Ungari ja Hispaania) ning vähemalt 60% keskmisest sissetulekujoonest (st 100% vaesuskännisest) ainult kuues ELi riigis (Soomes, Rootsis, Taanis, Ühendkuningriik, Iirimaa, Madalmaad)²⁰.

Need järeldused põhinevad minimaalse turva-võrgustike simulatsioonil, mida pakuti ilma oma eluasemeta leibkondadele, kasutades OECD maksu-hüve mudelit. Seetõttu kajastavad need teoreetilisi olukordi. Tegelikuses on sotsiaaltoetuse abirahad, mida puudustkannatavad inimesed saavad, märkimisväärselt väiksemad.

Kuid on sellegipoolest tõsi, et sotsiaalkaitse suudab vaesust vähemalt leevendada: kõikide sotsiaalsete ülekannete täielikul puudumisel oleks keskmine vaesusohutegur ELi liikmesriikides 26%, pärast riiklike toetuste arvestusse kaasamist on see aga vaid 16%. Kuid see pole piisav: rohkem kui 84 miljonit inimest on Euroopa Liidus endiselt jäetud allapoole vaesuspiiri.

Riiklike ekspertide 2009. aasta koondaruandes („2009 National Experts Synthesis Report“)²¹ esitatud hinnang on järgmine: „**enamikus riikides ei suuda miinimumsissetuleku skeemid võimaldada kõikidele inimestele inimväärika elu elamist ning paljudes riikides on puudujääk väga suur.**”

Need vaesusnäitajad katavad erinevaid reaalseid olukordi:

On selge, et vaesuspiiril elamine ei hõlma igas ELi liikmesriigis ühesugust elustandardit. Vaesusohus olemise riiklikke künniseid on tutvustanud ka Eurostat oma väljaandes „**Ostujõu pariteetid**“ („**Purchasing Power Parities**“ ehk PPP). PPPd on käibevaluuta konverteerimismäärad, mis teisendavad riiklikes vääringutes väljendatud majandusnäitajad ühtseks vääringuks ning võtavad samal ajal arvesse hinnatase erinevusi, võimaldades seega võrdluste tegemist. See tähendab, et kui võrrelda PPPdes väljendatud riiklike vaesusohu künniseid, on võimalik realselt võrrelda erinevates liikmesriikides elavate vaesuspiiril elavate inimeste ostujõudu. PPPde abil väljendatud vaesusohu künnised jäävad Euroopa Liidus vahemikku 1765 eurot aastas (Rumeenia) kuni 17 575 eurot aastas (Luksemburg). **See tähendab, et tegelikkuses on 60% keskmise sissetulekuga (st vaesusohus) elavate inimeste elustandard Luksemburgis ligikaudu kümme korda parem kui vaesusohus elavatel Rumeenia kodanikel.** (Muidugi ei seisne vaesus ainult materiaalses puuduses, vaid väljendub suhetatuna võimega osaleda ühiskondlikus elus; vt „EAPNi vaesuse selgitustekst“²²).

20. Sama mis 3.

21. Sama mis 3.

22. www.eapn.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=33&Itemid=52&lang=en

Kuidas miinimumsissetuleku summasid arvutatakse ja revideeritakse?

Kuidas miinimumsissetuleku summasid arvutatakse?

2006. aastal rõhutas Euroopa Komisjoni²³ egiidi all koostatud ekspertaruanne riiklikel tasanditel miinimumsissetuleku pakkumise korraldamist toetavaid erinevaid filosoofiaid. Aruandes eristus liikmesriikidest **Rootsi**, kus eesmärk oli kaasata kogu elanikkond üldisse sotsiaalisüsteemi, ning Taani, kus rakendatakse tunduvalt kitsamalt suunatud sotsiaalabi, mis keskendub spetsiifilistele alatähtsustatud elanikkonna rühmadele.

Aruandes märgiti ka riiklikult juurutatud perepoliitika tüübi mõju. Enamikus liikmesriikides on miinimumsissetuleku summa **tsentraalse riigivalitsuse poolt fikseeritud**. Mõnes liikmesriigis on määrad fikseeritud **kohaliku omavalitsuse tasandil**, mis sisuliselt tähendab autonoomsete regioonide tasandit (näiteks Hispaanias ja Itaalias). Neil juhtudel võivad piirkondlikud lahkevused olla tohutud, nagu näiteks Hispaanias, kus miinimumsissetuleku tase ulatus 2007. aastal 285 eurost 585 euroni²⁴. **Rootsis** on miinimumsissetulek riiklike ja piirkondlike ametkondade vahel erinevateks elementideks jagatud: näiteks mõne alljaotuse puhul otsustatakse summa iga-aastaselt riiklikul tasandil, teiste alljaotuste puhul aga peavad reaalseid elamiskulusid (näiteks eluasemekulud) maksma omavalitsused – eeldusel, et neid kulusid peetakse „põhjendatuks“. 2009. aastal riiklike ekspertide koondaruandes öeldakse, et „meil puudub miinimumsissetuleku tasandite määratlemiseks selge ja loogiline põhiprintsiip ning erinevatele kategooriatele makstavate

summade kooskõlastamatusel pole kuigi palju loogilist alust.“

Mõnes liikmesriigis on miinimumsissetuleku summa tahtlikult fikseeritud, **suhestudes tööturult saadavate sissetulekutega** (Taani, Luksemburg, Malta ja Madalmaad). **Luksemburgis** on miinimumsissetulek fikseeritud suhtega **miinimumpalka** ja **miinimumpensioni** ning Maltal ja Madalmaades suhtega miinimumpalka. Taanis on see lapsevanematele fikseeritud suhtega 80% maksimaalsest **töötubirahast** ning lastetutele inimestele suhtega 60% sellest maksimumist.

Ainult mõned liikmesriigid fikseerivad garanteeritud sissetuleku vastavalt sellele, mida nad peavad inimeste reaalseteks vajadusteks või piisavaks sissetulekuks, et ühiskondlikus elus täiel määral osaleda.

Leedus põhineb tagatud miinimum kokkulepitud kaupade ostukorvil. **Küprosel** põhineb see küsitlusel, kus kasutatakse eelmisest perekonnaelarve küsitlusest pärit statistilisi näitajaid. **Saksamaal** hõlmab elamiskulude alane toetus (*Hilfe zum Lebensunterhalt*) toitu, majutust, rõivaid, isiklikku hügieeni, majapidamiseadmeid, kütet ja igapäevaseid isiklikke vajadusi. Üldine piisavate ainelistel ressursside vajadus tagatakse standardsete määradena (*Regelsätze*) ja eluaseme- ning küttekulude täieliku tasumisega. Lisaks eksisteerivad täiendavad abirahad erivajaduste puhuks.²⁵

Levinum on siiski niisugune skeem, kus miinimumsissetuleku tase sõltub **valitsuste poliitilistest eesmärkidest**. Näiteks sellest, millisel määral eelistavad valitsused abirahade taset madalal hoida, et anda inimesele „stiimul“ mis tahes töökoha vastuvõtmiseks. 2009. aasta riiklike ekspertide koondaruanne toob välja

23. Sama mis 17.

24. Hispaania miinimumsissetuleku ekspertaruanne asub sõltumatute ekspertide võrgustiku (Network of Independent Experts) veebilehel www.peer-review-social-inclusion.eu/network-of-independent-experts/2009/minimum-income-schemes

25. Allikas: MISSOC sotsiaalse kaitse võrdlev tabel „Comparative table on social protection“, veebilehel http://ec.europa.eu/employment_social/missoc/db/public/compareTables.do

ka selle, et üks jõulisemaid liikmesriikides ilmnevaid suundumusi on seostada sissetuleku maksmine **töötubiraha** ja aktiveerimismeetmetega, ning et „paljudes riikides eksisteerib kaldumus suurendada tingimuslikkust ja viia sotsiaaltoetustele ja -teenustele juurdepääsul sisse rangemad piirangud“. Tõepoolest, loosung „Muuda töö tasuvaks“ (*Make work pay*) on tööhõivepoliitika arendamises viimastel aastatel domineeriv paradigma olnud. See tendents on välja viinud töötutele või mitteaktiivsetele inimestele makstavate sotsiaal- ja tööhõivehüvitiste kärpimiseni, eesmärgiga intensiivistada töökäimise stiimuleid. EAPNi liikmed on korduvalt tähelepanu juhtinud negatiivsele mõjule, mida need „Muuda töö tasuvaks“-poliitika mittetöötavatele inimestele avaldavad. Valitsusi nähakse kaasaaitava kasutegurina, mis tõukab inimesi ükskõik millise töö vastuvõtmise poole, eesmärgiga tõsta tööhõivemäära ja vähendada sotsiaaltoetust saavate inimeste hulka. Niisuguses poliitilises kontekstis kasutatakse sotsiaaltoetuste sanktsioone sageli inimeste vastu – näiteks võidakse abiraha suurust kärpida või selle maksmine hoopis lõpetada.

Kuidas miinimumsissetuleku summasid revideeritakse?

Riiklikud lähenemisviisid on äärmiselt erinevad. Mitmes liikmesriigis vaadatakse minimaalse tagatud sissetuleku määr üle igal aastal ja seda korrigeeritakse vastavalt hinnaindeksile²⁶.

- **Ainult kahes riigis toimub hinnatasemele indekseerimine automaatselt** ega ole jäetud valitsuse otsuseks (Belgias ja Luksemburgis).
- Teistes riikides seotakse makstav abisumma pensionide tasemega või palkade tasemega.

- Mõnes liikmesriigis reguleeritakse makstavat abisummat selgelt kooskõlas riigi tegeliku eelarvega (Bulgaaria, Läti).
- Hispaanias otsustavad abisumma ajakohastamine regionaalvalitsused. Mõnes piirkonnas (näiteks Kataloonias) peetakse selleletemalisi läbirääkimisi ametiühingutega.

**Asjaosaliste inimeste poolt kogetud tege-
likkus on aga selline, et miinimumsissetuleku tasemeid, mis olid juba varem allpool vaesuspiiri, ei ole kooskõlastatud põhivajaduste (eluae, toit ja energia) kulude tohutu kasvuga viimastel aastatel, piirates nende toetuste niigi madalat ostuvõimet veelgi.**

Lätis on eluaseme üürimine 2007. aasta viimase kvartali ja 2008. aasta viimase kvartali vahelisel ajal kallinenud 23,4% ning kütteenergia hinnad on 2008. aastaks tõusnud 31,6%²⁷. Elektrienergia hinnad on oluliselt tõusnud paljudes riikides (Itaalia, Belgia, Bulgaaria, Malta...), kuni sellise ulatuseni, et mõned liikmesriigid püüavad seda kuluartiklit hüvitada: näiteks Maltas subsideeritakse elanikkonna vaesemat osa valitsuse poolt, et inimesed oleksid võimelised oma kommunaalmakseid tasuma.

26. Sama mis 25.

27. Allikas: „Updated assessment by the SPC and the European Commission of the Social impact of the economic crisis and the policy responses“, mai 2009, veebilehel <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?type=0&policyArea=750&subCategory=758&country=0&year=0&advSearchKey=&mode=advancedSubmit&langId=en>

Praeguses majanduskriisis on miinimumsissetulek veelgi suurema surve all

Praeguse kriisi tingimustes mõjutab miinimumsissetulekut kaks konfliktset suundumust. Ühelt poolt astuvad mitmed liikmesriigid samme sotsiaalse sidususe säilitamiseks ja kõige kaitsetumate ühiskonnaliikmete kaitsmiseks, kaasa arvatud miinimumsissetuleku tasemete tõstmine ja katvuse avardamine. Teiselt poolt aga, nagu demonstreerib EAPNi ettekandes kriisi majanduslike tagajärgede kohta²⁸, on avaliku sektori üha kasvava eelarvepuudujäägi tõttu tekkinud uus surve miinimumsissetuleku skeemide vähendamisele, valikukõlblikkuse kriteeriumite karmistamisele või katvuse piiramisele²⁹.

Belgia on tõstnud tervet rida sotsiaaltoetusi, nende hulgas miinimumsissetuleku tõus 2% võrra. Kuid valitsus ei nõustunud miinimumsissetuleku taset vaesuskünnisest kõrgemale tõstma, nagu kohalikud sotsiaalteenuste osutajad (C.P.A.S) koos vaesusvastaste aktivistidega taotlesid.

Rumeenia tõstis miinimumsissetuleku taset alates 2009. aasta juulist 15%, kuid see jääb vajalikust tasemest endiselt kaugele maha.

Bulgaaria tõstis miinimumsissetuleku ja perehüvitiste taset.

Portugal pikendati ajutiselt miinimumsissetuleku maksmise kestust 12 kuult 18 kuule.

Austria EAPNi liikmed väljendasid muret toetusrahade taseme kohta, sest töötu abiraha on väga väike ning seda pole ajakohastatud.

Hispaanias rõhutavad EAPNi liikmed „miinimumsissetuleku suuri piirkondlikke erinevusi ja järjekindlustet rakendamist, mis õonestab selle kui sotsiaalõiguse alustalasid, sest kohalikud võimud lohistavad enda järel 30 000 miljoni euro suurust võlga ning püüavad leida viise võla kärpimiseks“. Samal ajal mainitakse, et Hispaania valitsus on hiljuti rajanud fikseeritud toetuse, mida mõned töötud saavad teatud tingimustel taotleda, kui nende õigus töötusabirahadele on aegunud.³⁰

Nagu SPC/Komisjoni kriisiaruanne selgelt näitab, „mõned päästeplaanid määratlevad selgelt, et mõnes valdkonnas suurenenud kulutused tasakaalustatakse teiste valdkondade kulude kärpimisega, või et üldist kulutamist kärbitakse kõigi jaoks ühtlaselt (st IE)³¹“.

Toetuste võtmata jätmine ja puudulik kaitse

Lisaks sellele, et olemasolevate miinimumsissetulekute summad on küündimatud, ei pääse suur osa elanikkonnast efektiivselt juurde isegi neile minimaalsetele sissetulekutagatistele.

Mõistega „toetuste võtmata jätmine“ kirjeldatakse harilikult fakti, et inimesed ei kasuta õigusi, mida neil on õigus saada. Niisugust toetuste võtmata jätmist saab selgitada mitme põhjusega:

- *Enamik sotsiaalabi süsteeme on väga keerulised ning inimesed on neist kas ebapiisavalt informeeritud, või ei saa nad küllaldaselt sõltumatuid nõuandeid oma õiguste kohta nimetatud toetuste taotlemiseks;*

28. EAPN „**Synthesis report on the social impact of the crisis**“, detsember 2009, veebilehel www.eapn.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=1294%3Aeapns-report-on-the-social-impact-of-the-crisis-and-of-the-recoverypackage&catid=42%3Aeapn-policy-papers&Itemid=82&lang=en

29. „Building Security, Giving Hope, EAPN assessment of the National Strategic Reports on Social Protection and Social Inclusion 2008-2010“, veebilehel www.eapn.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=676:building-security-givinghope-eapn-assessment-of-the-national-strategic-reports-on-social-protection-and-social-inclusion-200810&catid=42:eapnpolicy-papers&Itemid=82&lang=en

30. Sama mis 27, käsitleb kõigi viie riigi andmeid.

31. Sama mis 27.

- *Kaaspanusele mittetoetuvate toetuste taotlemisega kaasneb ühiskonnas endiselt suur häbimärgistamine ning neid inimesi nimetatakse „muidu-sööjateks“. Seetõttu eelistavad paljud inimesed neid toetusi üldse mitte taotleda.*
- *Mõnel juhul (näiteks Austria sotsiaabisüsteemis) võidakse sotsiaaltoetus tagasi nõuda, kui toetuse-saaja taas tööle asub.*

OECD poolt 2004. aastal avaldatud uurimus³² väidab, et toetuste võtmatajätmise määrad varieeruvad sotsiaalabi ja eluasemeprogrammide puhul peamiselt vahemikus 40% ja 80%: see tähendab, et iga kümne inimese kohta, kellele oleks õigus neid toetusi saada, **kasutavad seda õigust vaid 4 kuni 8 inimest kümnest.**

2006. aasta sõltumatute ekspertide koondaruanne sotsiaalse kaasamise strateegia elluviimisest³³ rõhutab, et „mõnel juhul tundub süsteemide keerukus olevat spetsiifiline probleem, mille tõttu valikukõlblikud taotlejad ei saa toetusi, mille saamiseks neil õigus on, sest süsteemi keerukus käib neile üle jõu.“

Toetuste võtmatajätmise taustal asuvad eeldused on hiljuti proovile pandud, eelkõige selle tõttu, et need keskenduvad üksnes individuaalsetele psühholoogilistele faktoritele, kuid sageli takistavad inimestel oma õiguste taotlemist hoopis kaalukamad sotsiaalsed ja ametkondlikud barjäärid.

I. Nicaise ja S. Groenez kasutavad oma 2004³⁴ avaldatud uurimuses „**puuduliku kaitse**“ **kontseptsiooni, iseloomustades selle abil süsteemi suutmatust pakkuda oma liikmetele universaalset miinimumsissetulekut.** See uurimus jõuab järeldusele, et „puuduliku kaitse määr on hämmastavalt kõrge: igal

aastal on 2–13% elanikkonnast ühel või teisel ajal elanud vähemaga kui riiklik (tagatud) miinimumsissetulek“.

Uurimus põhines aastate 1993–1997 andmetel, mis koguti 13 „vanast“ ELi liikmesriigist. Kuigi andmed pole värsked, on uurimuse järeldused kooskõlas sellega, mida regulaarselt väljendavad EAPNi liikmed. Uurimus toob esile rea põhjuseid, miks miinimumsissetuleku skeemid ei suuda funktsioneerida absoluutse baas-tasandina: valikukõlblikkuse reeglid, administratiivsed takistused, summade valesiarvutamine, sanktsioonid ja kitsendused, ülemäärased võlad... Mõnel juhul võivad need skeemid „pakkuda summasid, mis võivad olla seadusega ettenähtuist väiksemad – juhul kui eeskirju pole täiel määral kohaldatud või kui osa toetusest on kinni peetud näiteks võlgade katmiseks“.

Viimastel aastatel on toetusi kasutatud selleks, et sundida inimesi vastu võtma suvalisi töökohti. Toetustele on kehtestatud sanktsioonid

32. „Take up of welfare benefits in OECD countries: A review of the evidence“. OECD sotsiaalse tööhõive ja migratsiooni käsitus, asub veebilehel www.oecd.org/dataoecd/60/30/30901173.pdf

33. Sama mis 17.

34. „The big holes in the net, structural gaps in social protection systems and guaranteed minimum income systems in 13 EU countries“, Ides Nicaise ja Steven Groenez (HIVA, K.U. Leuven), aprill 2004. Vt Ides Nicaise'i publikatsioonide loendit veebilehel <https://perswww.kuleuven.be/~u0014508/hoofdpaginas/publistw.htm>

ja piirangud. 2008.³⁵ aastal ELi Sotsiaalkaitse Sekretariaadi ühtse teabesüsteemi alusel loodud analüüs on esile tõstnud mõne sedalaadi „**Muuda töö tasuvaks**“–**poliitika negatiivset mõju**, nende skeemide eesmärgile, mis on piisaval tasemel sissetuleku pakkumine kõigile inimestele“. Nagu üks Prantsusmaa EAPNi liige ütles: „Õigus miinimumissetulekule peaks olema tingimatu, kuna see on minimaalne summa ellujäämiseks. **Ei saa määrata sanktsioone inimestele, kes peavad toime tulema 440 euroga kuus!**“³⁶

Paljud sõltumatud riiklikud eksperdid ütlevad oma 2009. aasta aruandes: „On selge, et toetuste kasutamatajätmine, kuni see on puudulikult dokumenteeritud võtmatajätmine, kujutab endast suurt probleemi, mis nõuab operatiivset tähelepanu“ – seda enam, et kõnealune probleem mõjutab enamikke riike.

Lisaks osutavad eksperdid, et toetuste võtmatajätmise määra oht on mõnes elanikkonna

Belgias ajavahemikul 1993–1997 läbi viidud küsitlused näitasid, et läbi turvavõrgustiku langevate inimeste osakaal (3,9%) oli suurem kui turvavõrgustiku poolt päästetud inimeste osakaal (1,2%).

Soomes hinnati 2005. aastal kogutud andmete põhjal, et sotsiaaltoetuse võtab tegelikult välja vaid pool selleks õigustatud elanikkonnast.

Austria ekspert märgib, et „toetuse võtmata jätmiste määr tundub olevat oluline“.

Saksamaa ekspertide sõnul „jääb hinnangu-line registreerimata toetusjuhtumite määr vahemikku 25–40%“.

Portugalis jääb SII-skeemi raames välja võetud toetuste määr vahemikku 70–75%.

Väljavõtted 2009. aasta sõltumatute riiklike ekspertide koondaruandest³⁷

rühmas suurem. Näiteks Belgias on see suurem naiste, paaride ning üksikisikute puhul, kelle haridustase jääb allapoole keskkooli ülemastest ning kelle vanus on 16–24 eluaastat. Austrias võib toetuste kasutamatajätmise oht suuresti kõikuda ka piirkondade lõikes.

35. „Mõned miinimumissetuleku kaitset pakkuvad toetusskeemid ajendavad toetusesaajat võtma vastu mis tahes töopakumine, olgu töö talle sobiv või mitte, ning kui inimene keeldub, vähendatakse tema abiraha veelgi või lõpetatakse selle maksimine täielikult. Kogemused näitavad, et see võib välja viia olukorrani, kus märkimisväärne osa sissetulekutoetuse sihtrühmast ei pruugi toetusskeemidest tegelikult kasu saada – kas siis sellepärast, et nad ei suuda põhjendada enda õigust toetust saada, kuna ei võta vastu suvalist töökohta, või sellepärast, et pakutav sissetulekutoetus muutub ebapiisavaks, et selle abil ühiskondlikus elus täiel määral osaleda, kuna teatud sanktsioonid vähendavad selle taset teatud ajavahemikuks.“ Missoc 2008. a analüüsis „Social protection, aspect of flexicurity and active inclusion“ veebilehel http://ec.europa.eu/employment_social/missoc/2008/missoc_2008_analysis_en.pdf

36. Sama mis 28.

37. Vt <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=756&langId=en>

PIISAVUSE VÄLJAARVUTAMINE

Idee kõikidele inimestele piisava miinimumsissetuleku tagamisest tekitab sageli palju skepsist. Inimesed ei pruugi uskuda, et on võimalik välja arvutada ja kokku leppida, milliseid ressursse inimväärseks eluks tarvis läheks, eriti ELi tasandil, erinevate liikmesriikide lõikes.

Euroopa Liidu tasandil puudub kokkulepitud meetod arvutamiseks, millisel tasemel sissetulekut oleks inimväärseks eluks tarvis. Arvestades praeguse sotsiaalkaitseüsteemi suutmatust vaesuse püsivust tulemuslikult käsitleda, püüavad sotsiaaluurijad, aktivistid, ise vaesust kogevad inimesed ning mõned avaliku sektori haldusosakonnad uurida erinevaid meetodeid piisavuse väljaarvutamiseks. Nad püüavad defineerida, mida minimaalne rahuldav elatustase reaalses maailmas tähendab, lähtudes meie ühiskonnale omastest põhivajadustest ning nende maksumusest.

Mõned mõtlema ärgitavad lähenemisviisid on esitatud allpool, tuues ühtlasi välja nende tugevad ja nõrgad küljed.

3.1. Materiaalse puuduse indikaatorid: ELi statistiline lähenemine ebapiisavale elustiilile

Praegu Euroopa Liidus kasutatav indikaatorite kogum, mis on kokku lepitud sotsiaalse kaasamise ja sotsiaalkaitse avatud koordineeritud meetodi³⁸ osana (nn Laekeni indikaatorid) ei võimalda vaesuses elavate inimeste konkreetset olukorda tegelikult mõista või võrrelda. 2007. aastal asus rühm sotsiaalpoliitika eksperte uurima järgmisi küsimusi:

- „Mida 60% vaesuskünnisel elav perekond endale igas riigis tegelikult lubada saab?“
- „Milline on igas riigis 60% vaesuskünnise ja pakutava miinimumsissetuleku vaheline suhe ning millise ulatuseni allapoole vaesuspiiri elavad inimesed riigis tagatud miinimumsissetulekule tegelikult toetuvad?“³⁹

2009. aastal viidi indikaatorite kogumisse sisse esimene täiendus: lepiti kokku kahe uue indikaatori kasutamine, et täiendada sotsiaalse avatud koordineeritud meetodi raames kasutatud indikaatorite kogumit, eesmärgiga teostada **materiaalse puuduse seiret**. Kuigi need indikaatorid pole välja töötatud spetsiaalselt miinimumsissetuleku piisavuse väljaarvutamiseks, hõlbustavad need tegelikult järgmisi punkte:

38. B. Nolan, E. Marlier, A.B. Atkinson ja B. Cantillon (2006) „The EU and Social Inclusion: Facing the Challenges.“ Bristol: Policy Press.

39. Andmete allikas: EU-SILCI küsimustik on iga-aastane, kogu Euroopa Liitu hõlmav rahvaküsitlus, mis moodustab osa üleliidulise programmist erinevat tüüpi majapidamiste sissetuleku- ja elutingimuste alase teabe kogumiseks.

- *Selgem arusaam sellest, mida ebapiisav sissetulek tegelikult tähendab, võttes arvesse erinevate liikmesriikide konkreetseid erinevaid elamistingimusi.*
- *Fookuse nihkumine kõige kaitsetumatele elanikkonna rühmadele, kes elavad allpool vaesuspiiri. Tegelikuses elavad mõned inimesed, keda peetakse üksnes vaesusohus olevaiks, kaugel allpool seda piiri: need uued indikaatorid annavad aimu äärmises puuduses elavate inimeste osakaalust.*

Mida normaalse inimväärse elu jaoks hinnanguliselt vajalikuks peetakse?

Need uued materiaalse puuduse indikaatorid hindavad juurdepääsu põhilistele kaupadele ja teenustele, mida normaalse inimväärse elu jaoks olulisteks peetakse.

Need põhinevad üheksa objekti loendil⁴⁰, mida peetakse sotsiaalselt esmavajadusteks:

Sotsiaalselt esmavajadustena määratletud objektide loend:

Leibkond suudab endale lubada:

- *võlgnevuste tasumist (majalaen või üür, kommunaalarved või järeilmaksuga soetatud kaupade osamaksed);*
- *ühenädalast puhkust väljaspool kodu;*
- *kodu piisavat kütmist külmal aastaajal;*
- *igal teisel päeval liha, kana või kala söömist;*
- *toimetulekut ootamatute väljaminekutega.*

Leibkond suudab endale lubada (soovi korral):

- *teleri omamist;*
- *telefoni omamist;*
- *auto omamist;*
- *pesumasina omamist.*

Nende objektide valik on sotsiaalselt kinnitatud üleliidulise Eurobaromeetri uurimusega, mis näitas, et vähemalt 50% EL 27 elanikkonnast pidas peaaegu kõiki neist objektidest absoluutselt vajalikuks või vajalikuks, et omada rahuldavat elujärge. Nende prioriteetide testimisse olid kaasatud ka tegelikult vaesust kogevad inimesed ning EAPNi liikmed.

Kaks uut indikaatorit

Esimene kohaldatud indikaator on **“nende inimeste osakaal, kellel puudub vähemalt kolm loendis nimetatud objekti”**. 2006. aastal puudus 3% Luksemburgi elanikkonnast vähemalt kolm loetletud objekti, Lätis aga puudus vähemalt kolm objekti 50% elanikkonnast.

Teine kohaldatud indikaator on **„keskmine puuduvate objektide arv erinevates riikides elavatel puudustkannatavatel inimestel”**. See indikaator püüab vastata järgmisele küsimusele: kui palju on nende inimeste rühmas, kellel puudub vähemalt kolm loetletud objekti, puudu olevate objektide keskmine arv: 3, 4 või rohkem? Millise ulatuseni nad põhikaupadest ilma on? Kuidas hinnata nende materiaalse puuduse raskusastet?

Näiteks Islandil puudub vähemalt 3 puuduva objektiga inimestel keskmiselt 3,36 objekti. Lätis on puuduolevate objektide arv selles inimrühmas, kellel puudub vähemalt 3 objekti, keskmiselt 4,12. See tähendab, et kõige kaitsetumas seisus olevate inimeste puudus on Lätis tõsisem kui Islandil.

Järgnev mudel esitab Euroopa Liidus kehtivad puudusemäära väärtused ja keskmise puuduse indeksi.

40. Sama mis 39.

Riik	Inimeste protsent, kellel puudub vähemalt kolm objekti	Keskmine puudustkannatavatel inimestel puudevate objektide arv
Luksemburg (LU)	3	3,49
Norra (NO)	5	3,71
Rootsi (SE)	6	3,45
Madalmaad (NL)	6	3,48
Island (IS)	8	3,36
Taani (DK)	8	3,59
Soome (FI)	10	3,48
Austria (AT)	10	3,48
Ühendkuningriik (UK)	10	3,49
Hispaania (ES)	11	3,45
Iirimaa (IE)	11	3,66
Prantsusmaa (FR)	13	3,57
Belgia (BE)	13	3,76
Saksamaa (DE)	13	3,51
Itaalia (IT)	14	3,70
Sloveenia (SI)	14	3,49
Tšehhi Vabariik (CZ)	20	3,79
Portugal (PT)	20	3,74
Kreeka (GR)	23	3,81
Küpros (CY)	31	3,50
Slovakkia (SK)	36	3,77
Ungari (HU)	38	3,96
Leedu (LT)	41	4,09
Poola (PL)	44	4,06
Läti (LV)	50	4,12

Puuduse määr ja keskmise puuduse indeksid (üheksast) inimeste seas, kellel puudub vähemalt kolm loendisse kaasatud objekti, 2006. a. Allikas: Eurostat, EU-SILC 2006.

Metodoloogia tugevad ja nõrgad küljed

Tugevad küljed

Indikaatorite kokkuleppimine näitab olulist liikmesriikide ja ametkondade vahelist konsensust ELi tasandil, kajastades kaupade kogumit, mida inimväärse elu elamiseks ühtselt vajalikuks peetakse.

Need indikaatorid täiendavad 60% keskmise sissetuleku joont ning jäävad seega oluliseks viitealuseks.

Materiaalse puuduse indikaatorid annavad täpsema ettekujutuse, mida vaesus tegelikult tähendab inimestele, kes elavad ELi kokkuleppelisel vaesuspiiril või sellest allpool. Indikaatorite valikut on testitud ELi kodanike avaliku arvamusega: nende kehtestamine on oluline samm ELi tasandil sotsiaalsete standardite rajamise suunas.

Nõrgad küljed

Vaesust kogevad inimesed ei olnud indikaatorite väljatöötamise süstemaatiliselt kaasatud, kuigi nad osalesid nende testimises. See võis tingida prioriteetide mõningase moonutamise.

Üheksa loetletud objekti valiti ELi elanikkonna enamuse poolt küsitluse abil, kuid paljud inimesed ei pruugi tähtsaks pidada samu asju.

Indikaatorid ei illustreeri täiel määral vaesuse mitmemõõtmelisust (rahuldavale eluasemele, seltsielule, kultuurile, haridusele ja tervishoiule juurdepääsu kontekstis) ega kajasta täielikult erinevate faktorite vahelist vastastiktoimet.

Indikaatorid ei peegelda vaesuse karmi reaalsust mõnes riigis. „Rumeenias peab vaesuses elavatel inimestel olema esmalt piisavalt raha ellujäämiseks ja laste koolipanekuks, sest kõik koolid on väga kallid (üle 50 euro kuus õpilase kohta). Enamikul vaestel pole elamiseks kohta, mida saaks nimetada päris koduks, kus oleksid olemas põhilised sanitaartingimused“, rääkis EAPNi üks liige.

Neid indikaatoreid võib kasutada üksnes keskendumiseks **vaesuse absoluutsetele vormidele**, ja seda nende ambitsioonikamate vaesusvastaste poliitikate kahjuks, mis on suunatud suhtelise vaesuse vähendamisele ja õiglasema ühiskonna propageerimisele.

Üldiselt on tarvis edasipüüdlikumaid lähenemisviise, mis täiustaksid ELi võimet mõista ja võrrelda vaesuses elavate inimeste konkreetset reaalsust. Kahtlemata tuleb miinimumsissetulekust elavate inimeste konkreetse ostujõu kohta korraldada täiendavaid uurimusi.

3.2. Rahuldavaks elujärjeks vajalik minimaalne standard-eelarve Suurbritannias

Joseph Rowntree Fondi miinimumsissetuleku standardi projekt näitab, et on võimalik määratleda, milline sissetulekutasand võimaldab inimesele rahuldava elujärje.

Joseph Rowntree Fondi poolt 1. juulil 2008 avaldatud uurimus püüdis välja selgitada, millisel tasemel sissetulekut on inimeste arvates vaja, et lubada endale tänapäeva Suurbritannias sotsiaalselt aktsepteeritav elustandard ning võimalus ühiskondlikus elus osaleda.

Uurimus töötas Suurbritannia jaoks välja miinimumsissetuleku standardi, mis põhineb ühiskonnaliikmete hinnangutel ja arvamustel ning mis näitab põhiliste kaupade ja teenuste maksumust erinevat tüüpi leibkondadele. Uurimuse üksikasjad ja aruanded on üleval projekti veebilehel www.minimumincomestandard.org.

Järgitud meetod kombineeris kaks varem kasutatud juhtivat **eelarvestandardi metodoloogiat: „üksmeele metodoloogia“**, mis põhineb ühiskonnaliikmete rühmavestlustel, ning **„eksperdi juhitud metodoloogia“**. Uurimus võttis arvesse minimaalset elustandardit, mis hõlmaks rohkemat kui vaid toid, rõivad ja peavari, kaasates ka asju, mida on tarvis ühiskondlikus elus osalemise võimalusteks ja valikuteks.

Erinevat tüüpi leibkondade vajaduste loend töötati välja 39 **rühmavestluse** ja õpitoa kestel. Vajalike asjade hulka kuuluvad toit, rõivad, eluase, konnaalteenused, kütus, majapidamiskaubad, isiklikud kaubad ja teenused, transport, ühiskondlikud ja kultuurilised tegevused. Vestlusrühmi teavitati ekspertnõuannetest (näiteks toitumisteadlastelt, kütteseneriidelt jne). Osalejatel paluti ka keskenduda tegelikele *vajadustele*, mitte soovidele ja tahtmistele.

Uurimuse tulemusena koostati **erinevat tüüpi perekondade nädalaeelarve, mis tõenäoliselt võimaldaks inimestele niisugust elustandardit, mida peetakse „keskmise mehe ja naise poolt“ aktsepteeritavaks.**

Projekti järeldused on järgmised: **Suurbritannias ei suuda riik tagada inimestele kaugeltki piisavat sissetulekut, et küündida selleni, mida need vestlusrühmad pidasid aktsepteeritavaks tasemeks.** Vastavalt sellele uurimusele kattis sissetulekutoetus 2008. aastal üksikisiku puhul **vaid 42% sellest aktsepteeritavast eelarvest**. Sissetulekutoetusest elavad lastega pered saavad ligikaudu kaks kolmandikku sellest aktsepteeritavast eelarvest. Peab aga märkima, et pensionäridest abielupaari sissetulekutoetus ületab selle eelarve 5% võrra.

Seda uurimust ajakohastati 2009. aasta juulis. Tulemused näitasid, et leibkonna miinimumeelarve on umbes 5% tõusnud. „See on inflatsioonimäärast kõvasti rohkem, sest miinimumsissetulekust elav inimene kulutab suhteliselt suure osa oma eelarvest toidule, kodu kütmisele, elektrile ja ühistranspordile – nende kaupade ja teenuste hinnad on aga tõusnud 7–12%,“ ütlesid küsitluses osalejad.

Huvitav on märkida, et selgitavate uurimuste põhjal arvavad inimesed majandusliku surutise ajal ikka veel, et minimaalne elustandard peaks võimaldama inimesel mitte üksnes ellu jääda, vaid ka ühiskonnas aktiivset rolli etendada.

Metodoloogia tugevad ja nõrgad küljed

Tugevad küljed

See lähenemisviis hindab efektiivselt turvavõrgustiku poolt pakutavate toetuste piisavust, näidates, et rahuldavaks eluks vajalike kaupade ja teenuste osas on võimalik saavutada üksmeel.

Kuna tulemused on moodustatud „tavalinimeste“ arvamustest, on aktsepteeritavate toetustasandite osas avaliku konsensuseni jõudmine nende abil tõenäoliselt tulemuslikum.

Metodoloogia paistab silma laiahaardelisuse poolest, sest see kehtib paljudes erinevates olukordades.

Osalust peetakse kõige tähtsamaks. Vaesust kogevad inimesed on kaasatud pigem indikaatorite ühisesse otsustamisse, mitte üksnes õigekstunnistamisse.

Erineva sissetulekutasandiga inimeste kaasamine vestlusrühmadesse tagab rahuldavaks eluks vajalike standardite õiglasema hindamise – näiteks hõlmas üksikvanemate rühm nii vaesemaid kui ka paremal järjel olevaid üksikvanemaid. Ainult vaeste inimeste kaasamine vestlustesse ja küsitlustesse toob kaasa ohu liiga minimaalsete tasandite kehtestamiseks.

Metodoloogia on osutunud kasulikuks vahendiks diskussiooni loomisel, samuti lobitöös ja tegevuspoliitikate väljatöötamisel.

Metodoloogiat saab hõlpsasti ajakohastada, hinnates praeguse majanduskriisi mõju kõige vaesematele inimestele. Kuna tegemist on osaluspõhise uurimusega, teeb see teatavaks ka avaliku arvamuse minimaalsete elustandardite kohta, tõstes esile, et isegi majanduskriisi aegadel ei tundu Ühendkuningriigi elanikud andvat alla ambitsioonile tagada kõigile inimestele rahuldav minimaalne elustandard.

Nõrgad küljed

„Igaühe“ jaoks aktsepteeritava tasandi määratlemisel võeti arvesse erineva sissetulekuga ja erinevatest sihtrühmadest pärit inimeste arvamusi. Kuid vaesuses elavate inimeste vaadetele ja kogemustele ei pandud spetsiifilist rõhku, ometi peaks nende hääl olema iga piisavust käsitleva vestluse tuumaks.

Metodoloogia on äärmiselt jõuline ja komplitseeritud, hõlmates palju aega, inimtööjõudu ja ressursse. See muudab antud lähenemisviisi teisaldamise raskeks. Kuid sellegipoolest saavad teised riigid juhinduda juba tehtud tööst.

Metodoloogia nõuab põhjalikku jätku-uurimust, ainult nii saab tagada, et ettepanekuna esitatud nädalaeelarveid ajakohastatakse vastavalt vajadusele. Lisaks on raske pidada järke elustandardi muutuste osas, eriti pikas perspektiivis, kuna see võib nõuda miinimumeelarve sisulist ümberhindamist.

Kasutatud lähenemisviis ei säilita seost 60% keskmise joone etaloniga: see toob kaasa ohu, et diskussioon keskendub pigem absoluutsele ainelisele vaesusele, mitte suhtelisele vaesusele ja ebavõrdsusele.

3.3. Vaesust kogevate inimeste kogemusel põhinev ostukorvi mudel

ELi riikideülene projekt, mida juhtis EAPN Iirimaa ja mis kandis pealkirja „Minimaalsete sotsiaalsete standardite kehtestamine kogu Euroopas“ („Setting minimum social standards across Europe“), koondas kaheaastase (2005–2007) töö tulemina mitmesuguseid avalikkuse ja vabaühenduste vaatenuki selle kohta, milline peaks olema ELi roll niisuguste sotsiaalsete standardite kehtestamisel, mis tõhustaks vaesusvastast võitlust, ja kuidas seda tegevust arendada. Lõpparuanne⁴¹ esitab osaliste vahel saavutatud konsensuse elemente. Aruandes väidetakse, et „sotsiaalsetele standarditele ühtse lähenemisviisi kokkuleppimine ELi tasandil õnnestub kõige paremini Euroopa Liitu, liikmesriike, vaesust kogevaid inimesi, sotsiaaluurijaid ja avalikku üldsust kaasava kestva dialoogina, et leppida kokku kaupade ja teenuste kogum, mida igas liikmesriigis inimväärseks eluviisiks tarvis läheb. Lisaks on igal asjakohasel tasandil tarvis täiendavaid programme ja tegevusi, et tagada iga inimese juurdepääs niisugustele kaupade ja teenuste kogumile“.

Belgia vaesusvastane võrgustik, mis sellesse riikideülesesse projekti kaasatud oli, tegeleb praegu riiklikul tasandil uurimisprojektiga „piisavuse väljaarvutamise headest tavadest lähtuva metodoloogia“ alal, mida viivad läbi Antwerpeni ülikool ja Kempeni katoliiklik keskkool ning mida võib pidada sotsiaalse standardi projekti jätkuks.

Esimene faas viidi läbi Flaami piirkonnas. Flaami vaesusvastane piirkondlik võrgustik osales uurimuse juhtgrupis ja sihtrühmana hõlmati otseselt mitmeid vaesust kogevate inimeste ühinguid ja liite. Selle projekti raames testiti teaduslikku hüpoteesi inimväärse elu elamiseks kehtivate inimlike vajaduste kohta, võrreldes seda

nende inimeste kogemustega, kes ise vaesust kogevad. Projekt kasutas akadeemilist „ostukorvi“, mis oli äärmiselt laiahaardeline ja täpne, loendades täpselt, mida rahuldavaks elujärjeks tarvis on – alates mitmekülgsest toidusedelist kuni kultuuritegevustes osalemise, rahuldava eluaseme ja turvalisuseni. Iga loetletud objekti jaoks alustati projekti raames esmalt elukutseliste ekspertide teaduslike arvamuste kogumist antud teema kohta. Seejärel kinnitati tulemuste paikapidavust kahe sihtrühma vaadete ja kogemuste abil: üks koosnes selles valdkonnas aktiivsetest sotsiaaltöötajatest ja teine vaesust kogevatest inimestest. Viimasele rühmale pöörati suuremat tähelepanu juhul, kui kahe rühma tulemid ja järeldused olid erinevad.

Vajaduste põhjal koostati eelarved erinevat tüüpi leibkondadele ning seejärel järgnes uus diskussioon, kus osalesid ekspertide ja mitmest liidust või ühingust pärit vaesust kogevate inimeste rühmad.

Vaesuses elavate inimeste antud tagasisidet tõsteti esile juhul, kui niisugune akadeemiline mudel ei olnud kooskõlas vaesuses elamise reaalsusega ning tingis muudatusi. Näited on järgmised:

- *Mõned inimesed elavad madalaimate hindadega kauplustest liiga kaugel, mistõttu neil tuleb valida, kas osta lähimast kauplusest kallimaid kaupu või kulutada raha madalamaid hindu pakkuvasse kauplusesse sõiduks.*
- *Mõnel inimesel pole külmikut ega sügavkülmikut. See tähendab, et nad peavad oma toitu ostma igapäevaselt ega saa hulgioste tehes kulusid vähendada.*
- *See mudel ei kata erivajadusi ning haiguse ja halva tervisega seotud kulusi, kusjuures vaesust kogevaid inimesi ohustavad terviseprobleemid (sealhulgas vaimse tervise alased) muudest elanikkonna rühmadest sagedamini.*

41. www.eapn.ie/standards

Teises faasis, mis peaks jätkuma kuni 2009. aasta lõpuni, rakendati meetodit riigi kahes teises piirkonnas, Vallooonias ja Brüsselis. Oodatav tulemus oleks põhjalikum ja üldisem vahend, mida saaks

kohaldada kogu riigile. (Selles uurimuse laiemas faasis võetakse tervishoiukulused arvesse senisest rohkem).

Metodoloogia tugevad ja nõrgad küljed

Tugevad küljed

Esmased tulemused näitavad, et rahuldavaks eluks vajalik eelarve on suurem kui riiklikult kehtestatud vaesuspiir, ning miinimumsissetuleku tasandist kõrgem.

Tulemused toovad esile vaesust kogevate inimeste uurimuses osalemise suure tähtsuse.

Eelarve eesmärk on täiemahuline ühiskondlikus elus osalemine, mitte pelgalt minimaalne äraelamine. Eelarve võtab arvesse inimeste rolli ühiskonnas ning tulevikuootusi. Näiteks lapsevanemana oodatakse sinult, et sa oma laste eest hoolt kannad ja neile hea hariduse annad; töötajana oodatakse kaupade ja teenuste tootmisse panustamist, oma eriala arengusuundadega kursisolekut ning muidugi oma otseste tööülesannete täitmist; kohaliku kogukonna liikmena peaksid sa olema informeeritud asjadest, mis sinu ümber toimuvad, ja nii edasi...

Nõrgad küljed

Teaduslik eelarvemudel viitab fiktiivsele „ideaalsele“ inimesele, kellest eeldatakse, et tal on hea tervis, pole erivajadusi, mis tooksid kaasa täiendavaid kulutusi (näiteks keheline puue), et ta on ühiskonnas toimuvast hästi informeeritud ning toimib endale vajalikke kaupu ja teenuseid ostes mõistuspäraselt. Vaesust kogevate inimeste tegelikkus on aga sellest väga erinev.

Projekt on piiratud akadeemiliste ekspert hinnangute ning tööliste ja vaesuses elavate inimeste vastuoluga, võtmata arvesse „tavalinimeste“ vaatenurki: seetõttu pole eelarvemudelit testitud levinuimate elustandardite lõikes, mis peaksid inimväärse elu elamise määratlemisel samuti kesksel kohal olema. (Näiteks pöörab kasutatud teaduslik eelarvemudel küll tähelepanu tervishoiule, kuid kui keskklassi tarbimisstandarditest madalamal tasemel.)

Uurimus ei võta arvesse sisserännanute olukorda riigis. Mõned migrantide küsitlusest saadud tulemused on näidanud rohkesti sarnasusi vaesust kogevate Flaami kodanikega, kuid ka mõningaid olulisi täiendavaid probleeme, mis ei ole lõimitud esimese uurimusaasta lõplikesse tulemustesse. Neid pole arvesse võetud ka teises faasis (Vallooonias ja Brüsselis).

Niisugune lähenemisviis ei hõlma alal ühendust 60% keskmise joone viitega ning see toob kaasa ohu, et diskussioon on keskendunud üksnes absoluutsele materiaalsele vaesusele, mitte suhtelisele vaesusele ja ebavõrdsusele.

3.4. Etaloneelarve kasutamine tegevuspoliitika moodsuuna: Rootsi näide

Etaloneelarved on erinevat tüüpi leibkondade kulumudelid. Niisuguseid eelarveid on välja töötatud kogu Euroopas ja neid kasutatakse mitmesugustel eesmärkidel. Edenemisprogrammi „Progress Programme“ raames on loodud Euroopa projekt, mida toetab Euroopa Komisjon ning mida koordineerivad mõned Euroopa tarbimisvõla võrgustiku (European Consumer Debt Network) liikmed. Praegu edendab projekt niisuguste eelarvete konstrueerimist riikides, kus neid pole seni kasutatud, ning suurendab rühmade vahelist mõttevahetust riikides, kus neid eelarveid on kasutatud juba palju aastaid⁴².

Kõnealuse projekti raames toodetud materjal toob paljudest riikidest kokku põnevaid näiteid. Rootsis on etaloneelarve miinimumeelarvest suurem. Seda on arendatud alates 1976. aastast. See võimaldab rahuldada pisut rohkem kui vaid põhivajadused, näiteks võimaldab inimestel osaleda sotsiaalses elus, sealhulgas vabaajategevustes. Summad ning nende väljaarvutamise viis on avalikustatud. Niisugust etaloneelarvet või sellesarnaseid etaloneelarveid kasutatakse mitmel moel:

- *eelarvenõustamine ja võlgade leevendamine;*
- *krediitdivõime ülevaade, kui pangad laenu ei anna;*
- *võlgade kogumine;*
- *leibkondade eelarvega seotud ühiskondlik uurimistöö;*
- *erinevat tüüpi leibkondade olukorra analüüsimine;*
- *haridus;*
- *teadlikkuse tõstmine.*

Praegu kasutatakse etaloneelarvet ka sotsiaalabi toetussummade viitealusena.

Näiteks kahest täiskasvanust, ühest 10-aastasest poisist ja ühest 4-aastasest tüdrukust koosneva perekonna puhul hõlmavad igapäevased kulutused vastavalt Rootsi etaloneelarvele järgmisi eelarvelisi objekte: toit, rõivad ja jalatsid, hügieen, puhkus/vaba aeg, tarbekaubad, ajalehed, raadio, teler, telefon – kokku 825 eurot kuus. Sotsiaalabi tõstaks juhul, kui selle eraldamist mõistlikuks peetakse, selle perekonna puhastulu etaloneelarve selle summani, pluss reaalsed kulutused nagu eluase, elektrienergia, sõit tööle ja töölt koju, eluasemekindlustus, lapsehoid ning ametiühingu ja töötuskindlustusfondi liikmemaksud.

42. Vt www.ecdn.eu

Metodoloogia tugevad ja nõrgad küljed

Tugevad küljed

Etaloneelarve on objektiivne ja tõhus vahend sotsiaalabi toetussummade väljarvutamiseks. Fakt, et seda etaloneelarvet kasutatakse konkreetselt sotsiaaltoetuste ühiskondliku viitealusena, muudab selle vahendi õigusjärgseks ning on samm edasi, aidates tunnustada igaühe õigust inimväärsele elule.

Niisugust etaloneelarvet kasutatakse mitmel moel ning see võimaldab sellel kui vahendil tõenäoliselt suurendada vaesuse reaalsuse paremat mõistmist. Suur läbipaistvuse aste soodustab usaldusvärsust ja omanditunnet.

Nõrgad küljed

Niisugune etaloneelarve ei kata perekonna igapäevaste kulutuste kogu skaalat, eelkõige eluaseme- ja energiakulusid. Neid kulusid võidakse küll toetada, kuid nendega tegeletakse eraldi. Praktikas võivad omavalitsused kehtestada nende eelarveobjektide osas kohalikud juhised, näiteks piirata eluasemekulude kaetust. Etaloneelarve on muutunud nii miinimumiks kui ka maksimumiks. Mõned omavalitsused olid enne selle jõustamist heldemad. Lisaks ei ajakohastata erinevaid kulusid vajalikul määral, see tähendab, kooskõlas tervishoiu-, elektri- ja kütteenergia- ja eluasemekulude tõusuga. See meetod ei hõlma vaesust kogevate inimeste osalemist. Etaloneelarve on lisaks lahti ühendatud 60% keskmise sissetuleku viitejoonest. See ei ole piisavalt suur, et võimaldada täielikku osalemist tänapäeva ühiskondlikus elus. Kaitsetute inimeste olukord muutub praegu, mil avaldatakse survet sotsiaalkulude vähendamiseks, senisest veelgi raskemaks.

TEGEVUS- POLIITIKATE EDASIARENDUS: PENSIONISAMBA NÄIDE

Piisavus on Euroopa Liidus pensionitealase tegevuspoliitika debati keskne kontseptsioon.

ELi tasandil rakendatakse pensionistrateegiat sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasamise avatud koordinatsiooni meetodi (OMC) raames paralleelselt sotsiaalse kaasamise strateegia ning tervishoiu ja pikaajalise hoolduse strateegiaga.

ELi pensionistrateegia on organiseeritud ümber **pensionieraldiste piisavuse** ja **pensionisüsteemide majandusliku jätkusuutlikkuse** eesmärkide. Strateegia eesmärk on tegeleda demograafilise evolutsiooni loodud ohtudega, mis ähvardavad pensionide tulevikku, ning eakate inimeste püsivalt suurt vaesusohtu paljudes liikmesriikides (vt täpsemat teavet Euroopa Komisjoni sellele teemale pühendatud veebilehelt⁴³).

Kui jätkuvate riiklike pensionireformide domineeriv teema kaldub sageli olema jätkusuutlikkuse aspekt, siis eakate huve esindavad organisatsioonid jäävad kindlaks väitele, et iga pensionimudeli fundamentaalseks eesmärgiks peab jääma vanaduspõlve sissetuleku piisavus. (Üksikasjalik teave selle debati kohta on esitatud Euroopa vanurite platvormi AGE veebilehel⁴⁴.) Veelgi enam, majanduskriisi kontekstis haaravad eakate organisatsioonid kinni võimalusest tuletada meelde riigi rolli igale inimesele piisava

pensioni tagamises, kus individuaalset panust täiendatakse efektiivse solidaarsuskomponendiga.

Sellest juhindudes kordab AGE Platform oma 2009. aasta pensioniesildises „Piisava pensioni tagamine kogu Euroopa Liidus – ühiskonna jagatud vastutus“ („Ensuring adequate pensions for all in the EU – a shared responsibility for society“)⁴⁵ taas jõuliselt üleskutset järgmiste meetodite tagamiseks:

- *Tasakaalustatud ja mitmekesistatud pensioniarhitektuur piisavate ja usaldusväärsete seaduses ettenähtud skeemidega (nn esimene pensionisammas);*
- *Individuaalsete õiguste intensiivsem turve kogumisskeemides;*

43. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=752&langId=en>

44. www.age-platform.org

45. Veebilehel www.age-platform.eu/en/age-policywork/social-protection/age-position-statements

- *Meetmed eakamate töötajate tööhõive säilitamiseks ning eakamatele töötajatele kvaliteetse tööhõive tagamiseks;*
- *Erilist tähelepanu tuleb pöörata praegu eksisteeriva soolise ebavõrdsuse käsitlemisele vanaduspõlve sissetulekus ning vältida uute ebavõrdsuse allikate tekkimist tulevastele pensionäridele;*
- *Toetada lühema või ebatüüpilise töölase karjääri inimesi, aidates neil üles ehitada piisavad pensioniõigused.*

Neid üleskutseid esitades rõhub AGE Platform vajadusele kanda hoolt selle eest, et mis tahes tulevased pensionireformid (panuste ja hüvede vahelise suurema seotuse loomine) viidaks läbi kohasel ja sotsiaalselt õiglasel moel.

Piisavusealaste eeltoodud nõuete kehtestamine on Euroopa Liidus eriti oluline, kuna 65aastased ja vanemad ELi kodanikud on sageli kõikidest vanuserühmadest kõige suuremas vaesusohus⁴⁶. Vastavalt AGE Platformi seisukohale tähendab see spetsiifilisi

tegevuspoliitikealaseid soovitusi eeskätt kõige kaitsetumate eakate rühmade osas, kelle hulka kuuluvad eakad naised, üksikisikud, siserännanud või puudega inimesed:

- *Liikmesriigid peaksid tagama eakatele miinimumsissetuleku, mis on võrdväärne vähemalt vaesuskünnisega (60% riiklikust keskmisest leibkondade ekvivalentsest sissetulekust), et soodustada nende sotsiaalset kaasamist ja autonoomiat.*
- *Pensioniskeemide väljatöötamisel tuleks lähtuda Euroopa põhiõiguste harta artiklist 1 inimvääriskuse kohta, mis tähendab, et õigust piisavale miinimumsissetulekule tuleks tunnustada fundamentaalsena ning iga inimese väärikuse ja iseseisvuse tagamiseks vajalikuna.*
- *Erafondidele toetuvate pensioniskeemide propageerimise või juurutamise osas tuleks teha kaasanuseid nende eest, kes on töötud, haiged või hooldavad lapsi, samuti vanemaealiste sõltuvate inimeste eest.*
- *Tuleks välja arendada laiahaardelised turvavõrgustiku mehhanismid, mis võimaldavad eakatel inimväärselt elada.*
- *Tuleks tagada piisav indekseerimine, et võimaldada pensionäridel ühiskonna progressiga kursis olla, mitte tasapisi vaesusesse vajuda. Indekseerimise meetodid tuleks kohaste riiklike huvirühmade vahel kokku leppida vastavalt kestvale majanduslikule kontekstile.*

Pensionide avatud koordineerimismeetodi näide näitab, et pensioni piisavuse paigutamine tegevuspoliitika keskmesse on võimalik ja toimiv meetod, mis koondab kokku õigustepõhise lähenemisviisi edendamise ja erivajadustele reageerimise.

46. Vt sotsiaalse kaasamise indikaatoreid Eurostati veebilehelt http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_and_social_policy_indicators/omc_social_inclusion_and_social_protection/social_inclusion_strand

MIINIMUMSISSETULEKU PIISAVUSE KÄSITLEMINE PRAE- GUSTES TEGEVUSPOLIITIKATES RIIKLIKE REFORMIDE NÄITED

Praegusel ajal on paljud ELi liikmesriigid, sageli aktiivse kaasamise poliitikate kontekstis pidanud või alustanud diskussiooni olemasolevate miinimumsissetuleku skeemide reformist. Kas selles protsessis võeti arvesse ka piisavusele esitatavaid väljakutseid? Kuidas see toimus ja kes määras, kui palju on piisav, ning miks just seda piisavaks peetakse?

Järgnevalt on tutvustatud nelja niisugust riiklike reformide protsessi, mis viidi läbi Prantsusmaal, Austrias, Soomes ja Belgias. Esitatud analüüsid pärinevad otse EAPNi riiklikest võrgustikest.

EAPN täheldab, et **praegustes miinimumsissetuleku skeeme käsitlevates reformides domineerib esmalt inimeste töölesundimise eesmärk. Eesmärki pakkuda igähele inimväärset elamise võimalust on vaevu mainitud.** Kuid mõnel juhul võis debati raames esile kerkida ka piisavuse teema, avades ukse võimalusele, et selles valdkonnas pisut edasi liigutakse.

5.1 “Revenu de Solidarité active” (‘rSa’)⁴⁷ rajamine Prantsusmaal: aktiivse kaasamise strateegia elluviimine

Taust: eelmiste miinimumsissetuleku skeemide ebaõnnestumine inimeste tööturule suunamisel

RMI (kombineeritud sissetulekutoetus/tööotsija toetussumma) nimelist toetust on Prantsusmaal pakutud juba 20 aastat (1988). See on täitnud esmase eesmärgi: võimaldada igale üle 25aastasele kodanikule põhississetulek äraelamiseks. Kuid muud eesmärgid – inimeste abistamine ühiskonda ja tööturule lõimumises – on saavutatud vaid osaliselt.

Seetõttu otsustas Prantsusmaa valitsus toetuskeemi muuta, et „aktiveerida passiivseid väljaminekuid“, see tähendab, luua hüvede ja tööhõive vahele tugevam side.

47. *Revenu de solidarité active* ehk „aktiiv-solidaarne sissetulek“

Meetmed, praegune olukord ja edasimineku: „rSa“ (revenu de Solidarité active) loomine

rSa on uus miinimumsissetuleku skeem, mis asendab senikehtinud skeemi RMI (revenu minimum d'insertion).

Õigusaktid võeti 2008. aasta detsembris pärast katseperioodi vastu mitmes departemangus ning need jõustusid 1. juunil 2009.

Hiljem (2009. aasta oktoobris) muudeti rSa kättesaadavaks ka alla 25aastastele noortele eeldusel, et nad on viimase kolme aasta jooksul vähemalt kaks aastat tööl käinud. Varem polnud rSa alla 25aastastele inimestele kättesaadav.

rSa loomise eeltöös osalesid ka vaesust kogevad inimesed, kes moodustasid osa ulatuslikust projekti kõiki huvirühmi hõlmavast juhtimis-mehhanismist.

Võtmeelemendid: mis muutus?

rSa tugevdab töölkäimise stiimulite pakkumist: töötav vaene saab oma toetussummad osaliselt töötasule lisada.

Miinimumsissetuleku taset ei ajakohastatud.

Kuidas piisavust käsitletakse?

Reformi eesmärk on töölkäivate inimeste vaesusega tegelemine ning miinimumsissetuleku taotlejate julgustamine tagasi tööturule pöördumiseks.

Piisavust ei käsitleta rahuldavaks eluks vajalike asjadena, vaid see on suhestatud pigem tööturul osalevate inimeste „õiglase“ töötasuga.

Reformi tugevad ja nõrgad küljed

rSa esindab vaieldamatut edasiminekut tööl käivatele vaesuses elavatele inimestele, kelle sissetulek on nüüd pisut suurem.

Kuid vabaühendused **on nõudnud RMI (kombineeritud sissetuleku toetus/ töötotsija toetus) tõstmist 25% võrra lähima viie aasta jooksul, et pidada sammu puudega inimeste ja vanurite sissetuleku kasvuga, samuti toetussumma sidumist elukalliduse indeksiga. Selles suhtes kokkuleppele ei jõutud**, mis on kahetsusväärne, arvestades, et RMI ostujõud on miinimumpalgaga võrreldes oluliselt kahanenud.

Vabaühenduste suurim kaebus rSa aadressil seisneb selles, et toetuskeem pole parandanud kõige suuremates raskustes olevate inimeste olukorda, kelle võimalused tööturul osaleda on kõige väiksemad. Nende elanikkonna rühmade jaoks pole ära tehtud midagi uut ning nad saavad vähem abi kui tööl käivad vaesed.

EAPN Prantsusmaa tunneb kahetsust ka rSa skeemis sisalduva tingimuslikkuse elemendi tõttu: taotlejaid on võimalik karistada, kui nad ei pea kinni oma lõimumislepingust või keelduvad kahest tööpakkumisest, mis nende elukutsega sobivad.

Täiendava teabe saamiseks võtke ühendust EAPN Prantsusmaa kontaktisikuga:

Bruno Groues, UNIOPSS, EAPN France

bgroues@uniopss.asso.fr

5.2 Austria: uus seadus majanduslikust olukorrast sõltuva miinimumsissetuleku kohta

Praeguse detsentraliseeritud süsteemi nõrgad küljed

Sotsiaaltoetuse raames pakutavad hüvitised nagu sotsiaalabi, puudehüvitised, vanadekodu ja hooldekodu kulude tasumine on Austria sotsiaalhoolekande süsteemis taotleja majanduslikust olukorrast sõltumatud „viimse abinõu“ elemendid. Üldise maksustamise abil rahastatavana on nende eesmärk pakkuda **ellujäämiseks vajalikku miinimumi puuduse või hädaolukorra puhul**.

Kõige olulisemat **sotsiaalabi (Sozialhilfe)** määravad, maksavad ja haldavad föderaalprovintsid (*Bundesländer*).

Austria konstitutsiooni põhjal on igal provintsil oma sotsiaalabi akt (*Sozialhilfegesetz*), kuid neid ühendavad **mõningad ühtsed põhiprintsiibid**: sotsiaalabi tagatakse individuaalsetes puudusekannatamise olukordades juhul, kui inimese enda ressursid ja kolmandatelt poolt saadavad summad pole enam piisavad, et talle rahuldavat elujärge võimaldada. Valikukõlblikkus sõltub leibkonna ressurssidest; teistel sugulastel on kohustus puudusekannatajale rahalist tuge pakkuda. Kõik ressursid kaasatakse vahendite ja sissetuleku testi (välja arvatud perekondlikud hüvitised). Kui olukord lubab, tuleb hüvitis pärast seda, kui taotleja enam sotsiaalabi ei saa, tagasi maksta (kuigi kõik provintsid seda määrust ei jõusta).

Enamiku sotsiaalhüvitiste ja sotsiaalabi osas **puuduvad miinimumstandardid**. Selle tulemusena on üle poole töötushüvitistest ja enam kui 80% sotsiaalabi summadest väiksemad toetusest, mis makstakse välja madala pensioni täiendina, et pensione teatud tasemele tõsta (*Ausgleichszulagenrichtsatz*).

Sotsiaalabi taotlemisega kaasneb tugev **häälmärgistamine** ja valikukõlblikkuse kriituumite osas valitseb **tõsine infonappus**. Sotsiaaluurijate hinnangul **jätab toetuse välja võtmata 50% abivajajatest**.

Lisaks näitas Austria EAPNi teostatud küsitlus, et sotsiaalabi levitamise osas esineb suuri puudujääke. 17% küsitletud vabaühendustest olid kogunud olukorda, kus sotsiaalabi kontorid sotsiaalabi taotlused tagasi lükkavad; 47% teatas, et juurdepääs sotsiaalabile avaneb alles pärast vabaühenduste sekkumist ning väga sageli jääb makstav toetussumma allapoole sotsiaalabi aktis määratletud standardit.

Uus riiklik majanduslikust olukorrast sõltuv mudel

Majanduslikust olukorrast sõltuva miinimumsissetuleku süsteemi uue mudeli **põhieesmärgid (Bedarfsorientierte Mindestsicherung)** on **miinimumstandardite juurutamine ja parema juurdepääsu loomine sotsiaalsetele ülekannetele**, sealhulgas toetuste väljavõtmise määra tõstmine. Uus mudel ei tõstata küsimusi Austria sotsiaalsüsteemi kesksete põhimõtete osas (selle rõhuasetus on pigem tööturule juurdepääsul ja leibkondade põhimõttel).

Üle-Austrialise majanduslikust olukorrast sõltuva sissetulekusüsteemi sisseviimise **protsess** algas juba mõne aasta eest läbirääkimistega sellest, millisel tasemel sissetulek on piisav ja mida miinimumsissetuleku süsteem peaks hõlmama.

Eelmine valitsus on korraldanud konverentse, et arutada majanduslikust olukorrast sõltuva miinimumsissetuleku riiklikku kontseptsiooni. Uus valitsus on algupärase plaani üle võtnud ning selle ulatust ilma ühegi avaliku diskussioonita vähendanud.

EAPN Austria ei osalenud reformi väljatöötamisel otseselt, vaid suhtus selle vormimisse kui võimalusse korraldada kampaania

niisuguse miinimumsissetuleku eest võitlemiseks, mida nad EAPNi kampaania raames tahavad. Nad pakkusid regulaarset kaasabi ja reformiga seotud hinnanguid pressiteadetes, avalikel diskussioonidel ja erinevatel avalikel üritustel tehtud ülesastumistel.

Praegu peavad Austria föderaalvalitsused ja riik miinimumsissetuleku süsteemi üle läbirääkimisi. Süsteemi ellurakendamine on kokku lepitud 2010. aasta septembriks.

Mis on uut?

- *Riikliku miinimumsissetuleku skeemi loomine, mis sünkroniseerib olemasolevaid föderaalsetid skeeme.*
- *Standardiseeritud miinimumsissetuleku alased eeskirjad Austrias (nõuded, taastamise reguleerimine, üks ühtne miinimumsissetuleku tasand, menetlusseadus).*
- *Miinimumsissetuleku kõikide saajate tervisekindlustuse tagamine.*
- *Miinimumsissetuleku vähendamine kuni 50%, kui selle saaja otsustatakse olevat „tööst kõrvalehoidja“.*

Kuidas piisavust käsitletakse?

Praeguse kavandi kohaselt peaks miinimumsissetuleku skeem katma **eluaseme- ja elamis-kulud**. Lisaks peaks sissetulek olema piisav, et katta vajaduse korral ravikulud ning võimaldada sissetuleku saajal osalemist sotsiaalses ja kultuurielus. Üksikisikul oleks õigus saada 12 korda aastas 744 eurot, mis jääb umbes 200 euro võrra allapoole vaesuspiiri (see oli 2008. aastal 951 eurot).

Piisavus ei olnud reformi esialgne eesmärk, kuid EAPN Austria on alati nõudnud, et piisavus avalikul arutlusel teemaks võetaks.

Reformi tugevad ja nõrgad küljed

Reform hõlmab kõikide miinimumsissetuleku saajate tervisekindlustust.

Reform piirab saadud hüvitiste tagasimaksmise kohustust, kui inimene taas tööle asub.

Reformi eesmärk on erinevate föderaalsete vahelise harmoniseerimine.

Kuid mõne asjaga ei saa endiselt rahul olla:

- *Reform ei hõlma piisavaid summasid eluaseme rendikulude ja energiakulude katmiseks.*
- *Reform ei kata erivajadustega seotud kulutusi.*
- *Miinimumsissetuleku tasand jääb endiselt tublisti allapoole vaesuspiiri.*
- *Miinimumsissetulekut makstakse endiselt leibkondadele, mitte üksikisikutele.*
- *Miinimumsissetuleku saamisega kaasnevad endiselt karistavad tingimused (pakutava töökoha vastvõtmata jätmise osas).*

Täiendava teabe saamiseks võtke ühendust EAPN Austria kontaktisikuga:

verena.fabris@volkshilfe.at

EAPN Austria: www.armutskonferenz.at

5.3 Soome: pensionite ja hüvitiste 2011. aasta reform

Taust

Praegu kehtiv sotsiaalse kaitse süsteem koosneb paljudest erinevatest sotsiaalhüvitistest, mis on loodud ja parandatud kümnete aastate jooksul. Seda ei peeta õiglaseks, laiahaardeliseks ega elanikkonna vananemise ja globaliseerumise kontekstis piisavaid stiimuleid pakkuvaks.

Praegune Soome valitsus on oma riiklikus programmis (19. aprill 2007) kavandanud kogu sotsiaalse kaitse süsteemi järk-järgulise reformimise.

Täiendavat teavet saab veebilehelt www.stm.fi/en/strategies_and_programmes/sata

Meetmed ja edasimineku

Reformi eesmärgid on muuta aktsepteeritavad tööpakkumised atraktiivsemaks, vähendada vaesust ja tagada inimestele piisav miinimumsissetulek igas eluolukorras. Kaugem eesmärk on kogu sotsiaalkaitse süsteem lihtsamaks ja selgemaks muuta.

Reformi valmistab ette SATA komisjon, kuhu kuuluvad asjakohaste administratiivsektorite ja tööturuorganisatsioonide esindajad ning kolmas sektor.

Komisjon esitas oma ettepaneku üldise reformi põhiprintsiipide kohta 2009. aasta jaanuaris.

Mis on uut?

Komisjoni ettepanekud katavad riikliku sotsiaalkindlustussüsteemi täies ulatuses. Kuid kaks soovitud on valitsuse poolt juba rakendatud, mõlemad seoses miinimumsissetuleku piisavusega:

- **Tagatispensioni** kehtestamine, et tagada kõige väiksematele pensionidele mõistlikku taset (praeguses vääringus 685 eurot kuus). Muudatus jõustub 2011. aasta märtsis.
- Põhilised sotsiaalkindlustushüvitised (minimaalne korrapäraselt saadav summa, lastetoetus,

koduperenaiste abiraha, eralasteaia subsidierimine) seotakse tarbijahinnaindeksiga. Esimene indeksitõus jõustub 1. märtsil 2011.

Vt: www.stm.fi/en/income_security

Kuidas piisavust käsitletakse?

Miinimumsissetuleku piisavus oli üks reformi esialgseid eesmärgi. See tuleneb konstitutsioonist, mis sätestab, et igaühel on õigus põhilistele elatusvahenditele ja hooandele ning töötusjäämise, haiguse või puude korral ning vanas eas õigus põhilisele sissetulekuturbele, nagu ka lapse sündimise või perekonna toitja kaotamise puhul.

Piisavuse kontseptsiooni ei ole veel defineeritud. Vastavalt komisjoni hinnangule saab etalonina kasutada võrdlust üldise sissetulekutasandi ja elustandardiga, kuid lõppkokkuvõttes on see, mida pidada piisavaks elustandardiks, alati väärtuspõhine otsus ning kuulub seega poliitilise otsuselangetamise valdkonda.

Komisjon teeb ettepaneku kehtestada reegel, mille abil valitsuselt nõutaks põhiliste sotsiaalkindlustushüvitiste piisavuse hindamist iga nelja aasta järel, toetudes üldistele sissetulekutasanditele ning võttes arvesse nii ühiskondliku majanduse jätkusuutlikkust ja sotsiaalset jätkusuutlikkust kui ka muid ühiskonna keskmise arenguga seotud nõudeid.

Reformi tugevad ja nõrgad küljed

Eelmainitud soovitusel on head ja olulised, kuid ebapiisavad. Põhiliste turvahüvitiste taseme tõstmine on eluliselt oluline, et leevendada kõige suuremates raskustes olevate inimeste olukorda. Kui seda ei tehta, võib eeldada, et suhteline vaesus ja sotsiaalne tõrjutus üksnes kasvavad.

Täiendava teabe saamiseks võtke ühendust EAPN Soome kontaktisikuga:

kirsi.vaatamoinen@stkl.fi

EAPN Finland c/o The Finnish Federation for Social Welfare and Health, www.eapn-fin.org

5.4 Belgia: üldine planeerimisvahend vaesuse vastu

Taust

Belgia konstitutsioon sätestab, et „igaühel on õigus inimväärsele elule“ (artikkel 23).

2006. aastal elas 14,7% Belgia elanikkonnast (1 470 000 inimest) allpool vaesuspiiri.

Prægused miinimumsissetuleku skeemi alusel jagatavad summad (üksikisiku puhul 726 eurot kuus), mida nimetatakse „sotsiaalse lõimumise sissetulekuks“, **jäävad allapoole vaesuspiiri** (2009. aastal oli ametlik vaesuspiir Belgias üksikisiku kohta 878 eurot kuus).

Föderaalne vaesusvastane plaan

Vaesusvastane plaan rakendati riiklikul tasandil 2008. aasta juulis ning see hõlmas kolme aastat (2009, 2010 ja 2011). Kasutati osalust hõlmavat protsessi: konsulteeriti kõikide ministeeriumite (Belgia kõigist kuuest valitsusorganist) ning tsiviilühiskonna otsuselangetajatega. Belgia vaesusvastane võrgustik oli aktiivselt kaasatud ning omab senini privilegeeritud nõuniku staatust.

Mis on uut?

Rida meetmeid, mille eesmärgiks on vaesusvastane võitlus, koondati kuue peamise eesmärgi alla:

- *Sissetulek, mis võimaldab inimestel planeerida oma tulevikku*
- *Tagatud õigus tervisele*
- *Tööhõive kui sotsiaalse lõimumise ja heaolu allikas*
- *Juurdepääs eluasemele*
- *Tagatud juurdepääs elektrienergiale*
- *Juurdepääs kõikidele ühiskondlikele teenustele*

Kuidas piisavust käsitletakse?

Piisavuse teemaga tegeletakse plaani erinevate eesmärkide raames ilma sõna „piisavus“ tegelikult kasutamata. Esimene meetmete valik on suunatud otseselt sissetulekutasandi tõstmisele: esimene eesmärk („sissetulek, mis võimaldab inimestel planeerida oma tulevikku“) hõlmab ostujõu suurendamist sotsiaalhüvitiste suurendamise kaudu, samuti miinimumpensioonide ja perehüvitiste tõstmist.

Teine meetmete kogum on suunatud „iga inimese elektrienergiale juurdepääsu tagamisele“ ning hõlmab elektri „sotsiaaltariifi“ kehtestamist.

Kolmanda ja viimase meetmete kogumi eesmärk on „igale inimesele juurdepääsu tagamine ühiskondlikele teenustele“ ja see hõlmab meetmeid, mis seostuvad telefonide sotsiaaltariifi, digitaalse lõhe vastase võitluse ning interneti kasutamise tariifide alandamisega.

Plaan tõsta sotsiaalhüvitised (sealhulgas *sotsiaalse lõimumise sissetulek*) vaesuspiiri tasandile sai selle föderaalplaani koostamise ajal riigisekretariaadi poolt küll kaasatud, ent valitsus pole seda hiljem järginud.

Reformi tugevad ja nõrgad küljed

Reform aitas luua sotsiaalhüvitiste tõstmise vajaduse kui inimväärikuse austamise alast konsensust mitmete tegijate vahel, nende seas riigisekretariaat.

Teema edenemine on saavutatud sammhaaval; oluline etapp on olnud avalikkuse üksmeele saavutamine.

Piisavusealase edasimineku saavutamiseks tuleb tõsta sissetuleku enda taset ning juurutada tegevusi vaesuses elavate inimeste elustandardi tõstmiseks.

Kuid lõppkokkuvõttes jääb otsustavaks kriteeriumiks avaliku eelarve kättesaadavus.

Täiendava teabe saamiseks võtke ühendust EAPN Belgia kontaktisikuga:

Ludo Horemans,
ludo.horemans@antwerpen.be
EAPN Belgium, www.bapn.be

LÕPPSÕNA

Praeguseks on kogutud üha rohkem tõendeid, mis näitavad pakulist vajadust praegu kehtiva miinimumsissetulekute skeemide reformimise järele Euroopa Liidu liikmesriikides. Nii akadeemikud kui ka tavainimesed tõdevad, et praegused süsteemid ei taga igale inimesele juurdepääsu inimväärsele elule. See aga seab ohtu sotsiaalse sidususe.

Selle teemaga püüab tegeleda üha rohkem organisatsioone. Edasiminek toimub sammhaaval. See suundumus ilmneb nii piisavuse konkreetsele väljaselgitamisele suunatud projektides kui ka praeguste minimaalse sissetuleku skeemide reformimise alase tegevuspoliitika debattides.

Eli mõõde võiks etendada olulist rolli selle progressi katalüsaatorina eeldusel, et liikmesriigid on nõus jätkuvalt liikuma 1992. aastal võetud kohustuse täitmise suunas, et „tagada inimestele fundamentaalne õigus piisavatele ja usaldusväärsetele ressurssidele“.

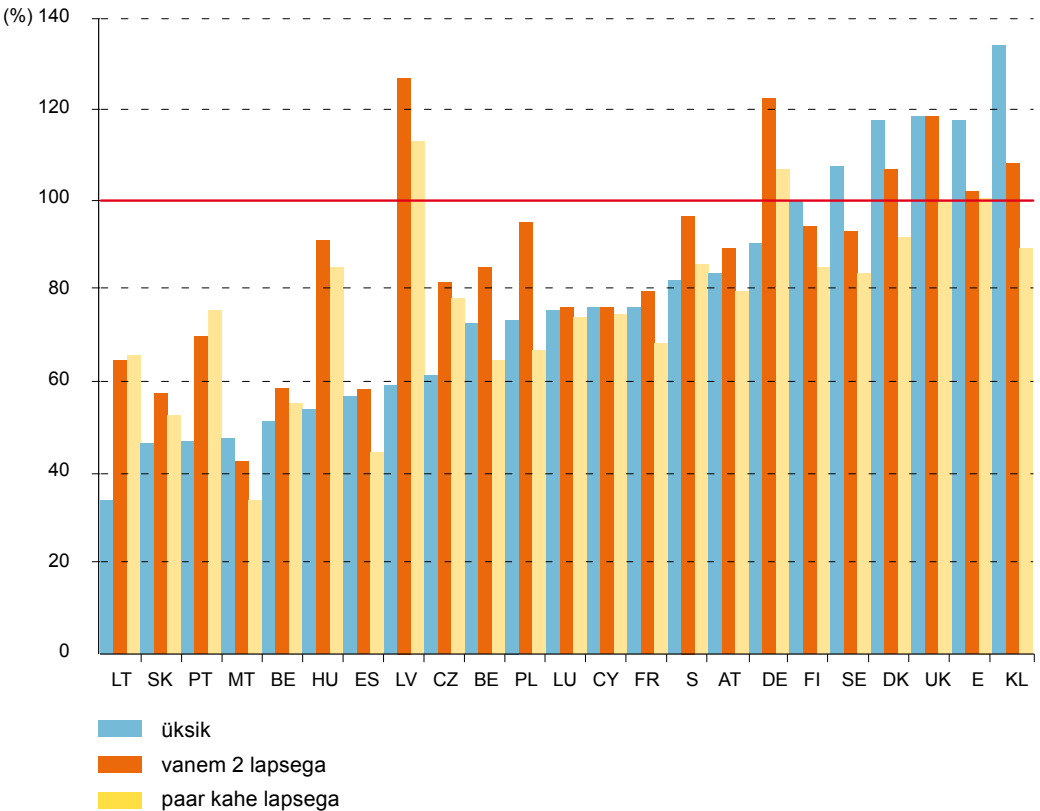
ELi võrgustike aruandes esitatud soovitused pakuvad olulist teed edasilikumiseks (vt lisa 2).

Miinimumsissetuleku piisavus on EAPNi murede tuum. EAPNi kampaaniale igaühele piisava miinimumsissetuleku tagamise nimel on pühendatud eraldi veebilehekülg www.adequateincome.eu, kust leiab üksikasjalikku teavet teemaarenduste ning seni kasutusse võetud kampaaniameetmete kohta.

LISA 1: Sotsiaaltoetust saavate inimeste netosissetulek (2006)⁴⁸

Vaesusohu künnisel oleva kolme töötü peretüübi protsendina, eluasemehüvitis on arvestusse kaasatud.

Arvestatud on üksnes neid riike, kus kehtivad mittespetsiifilised sotsiaalabi hüvitised.

Allikas: EC-OECD ühisprojekt, kus kasutatakse maksuhüve mudelit, ning Eurostat

48. Euroopa Komisjoni töödokument „Monitoring progress towards the objectives (...) Social Inclusion, October 2008“.

LISA 2: ELi miinimumsissetuleku sõltumatute ekspertide 2009. a aruandes esitatud peamised järeldused ja soovitused⁴⁹

Piisavus

1. Kui tahetakse tegeleda selguse puudumisega selle kohta, missugune summa moodustab inimväärse elu elamiseks piisava miinimumsissetuleku, oleks äärmiselt kasulik, kui Euroopa Komisjon ja liikmesriigid suudaksid kokku leppida ühtsed kriteeriumid, mis aitaksid liikmesriikidel tagada, et nende miinimumsissetuleku toetused vastavad 1992. aasta ELi Komisjoni soovitusetele liikmesriikide sotsiaalkaitse süsteemides valitsevatest piisavate ressursside ja sotsiaalse abi ühtsetest kriteeriumitest ning ELi Komisjoni 2008. aasta soovitusetele tööturult tõrjutud inimeste aktiivsest kaasamisest.

Need ühtsed kriteeriumid moodustaksid seejärel baasi liikmesriikide aruandluseks ja nende esitatud soovitustega kooskõlas toimimise seireks.

Miinimumsissetuleku toetuste olulisuse tugevdamiseks võiks seejärel aktiivse kaasamise tegevuskava raames käsile võtta miinimumsissetuleku skeemide piisavuse alase ELi raamdirektiivi rakendamise, mis hõlmaks kokkulepitud ühtseid kriteeriume.

2. Kõik liikmesriigid, kes seda veel teinud ei ole, peaksid operatiivselt kaaluma riikliku

debati algatamist, et saavutada konsensus, millisel tasandil miinimumsissetulekut on tarvis nende riigis, et võimaldada kõikidel inimestel elada inimväärkusega kooskõlas olevat elu ja nad vaesusest ning sotsiaalsest ilmajäetusest välja tuua. Niisugune debatt võiks lähtekohaks võtta meie esimeses soovitus esitatud ühtsed kriteeriumid.

3. Vahepealse sammuna kõikide miinimumsissetuleku toetuste piisavuse tagamiseks võiksid kõik liikmesriigid kaaluda niisuguse eesmärgi püstitamist, et teatud ajavahemiku jooksul (mis määratletakse riiklikel tasanditel) oleks nende miinimumsissetuleku eraldiste ja muude tegevuspoliitiliste meetmete kombineeritud mõju piisav, et tõsta kõik inimesed oma elukohariigis vaesusohu piirist kõrgemale (pidades vaesusohu piiriks asukohariigi 60% keskmist ekvivalentset sissetulekut). See oleks kooskõlas Euroopa Parlamendi eelmainitud 6. mai 2009 resolutsiooniga, milles ELi saadikud sedastasid, et „soovituse 92/441/EMÜ elluviimist tuleb miinimumsissetulekute ja sotsiaalülekanete osas täiustada“ ja et „sotsiaalabi peaks pakkuma piisava miinimumsissetuleku inimväärseks eluks, olles vähemalt tasandil, mis

49. Vt www.peer-review-social-inclusion.eu/network-of-independent-experts/2009/minimum-income-schemes

jääb vaesusohu piirist kõrgemale ning on piisav, et inimesi vaesusest välja juhtida“. Selle eesmärgi poole liikumist peaks Komisjon hoolikalt jälgima ning koostama asjakohaseid aruandeid.

Enamväärtustamine

4. Kõik riigid, kus veel ei ole läbipaistvat ja tõhusat mehhanismi oma miinimumsissetuleku toetuste iga-aastasel baasil enamväärtustamiseks, peaksid kaaluma niisuguse mehhanismi loomist. Selle abil tuleks tagada, et miinimumsissetuleku toetused peavad sammu nii inflatsiooni kui ka elustandardi tõusuga. Komisjon võiks tulemuslikult toetada tõhusate ning ajakohaselt enamväärtustatud mehhanismide alase õppe ja heade tegutsemistavade vahetamist EL liikmesriikide vahel.

Katvus

5. Väga keeruliste toetussüsteemidega liikmesriigid peaksid kaaluma nende lihtsustamist ja laiahaardelisemate süsteemide väljatöötamist.
6. Need riigid, kus miinimumsissetuleku toetused ei hõlma olulisi vaesust kogevaid elanikkonna rühmi (näiteks kodutud, põgenikud, varjupaiga taotlejad, dokumentideta migrandid ning romad) peaksid kaaluma oma skeemide täiustamist, et nende katvust parandada.

Toetuste võtmatajätmine

7. Kõik riigid, kes seda veel ei tee, peaksid kaaluma kohaste meetmete rakendamist, et jälgida toetuste kasutamata jätmise määrasid ja põhjuseid; lisaks tuleks neil kaaluda toetuste võtmatajätmise määra vähendavate erinevate strateegiatega juurutamist ja seirata nende tõhusust. Selleks saaks tsentraalsel tasandil kasutada administratiivseid registreid, et tuvastada vaesusohus olevaid leibkondi, kellega võib

seejärel proaktiivselt kontakteeruda, et kontrollida nende potentsiaalset õigustatust miinimumsissetuleku hüvitise saamiseks. Riikides, kus administreerimine on nõrk, võiksid strateegiad hõlmata algatusi suutlikkuse kohasele tasandile tõstmiseks (riiklikule ja/või allriiklikule), et pakkuda miinimumsissetuleku skeeme tõhusal ja läbipaistval moel. Lisaks on oluline tagada kooskõllalisus valikukõllblikkuse kriteeriumite tõlgendamisel, et vältida miinimumsissetuleku toetuste eraldamisel tekkida võivat diskrimineerimist ja rassismi.

8. Komisjon võiks lähedases koostöös liikmesriikidega kasutoovalt dokumenteerida ja levitada liikmesriikides välja töötatud toetuste väljajätmise määra tõstvate edukate strateegiatega näiteid.

Pärssivad tegurid

9. Komisjon võiks lisaks tihedas koostöös liikmesriikidega dokumenteerida ja levitada liikmesriikide häid tegutsemistavasid, mis käsitlevad kahekordset väljakutset, tagades, et: a) miinimumsissetuleku toetused suudavad tõhusalt eemaldada pärssivad tegurid töökoha vastuvõtmiseks ning tagada, et tööil käivad inimesed saavad sissetuleku, mis nad vaesusest kõrgemale tõstab; ja b) et oleks tagatud miinimumsissetuleku toetuste piisavus. See on otsustava tähtsusega, et vältida mõnede inimrühmade süsteemist väljajätmist.

„Aktiivse kaasamise“ kolme tugisamba sidumine

10. Tegevuses maha jäävad liikmesriigid peaksid kaaluma süsteemsema lähenemisviisi väljatöötamist, võttes sihikule meetmed miinimumsissetuleku toetuse saajate aktiivselt tööturul osalemiseks ning andes neile õiguse osaleda aktiveerimismeetmetes ja arendada välja isikupärastatud ja laiahaardelisemad tugisüsteemid. Kvaliteetsete

tugiteenuste pakkumist tuleks pidada vähemalt sama oluliseks kui rahaliste stiimulite ja sanktsioonide kasutamist.

11. Need liikmesriigid, kes seda juba ei tee, peaksid kaaluma erilise tähelepanu pööramist miinimumsissetuleku toetuse saajatele, et tagada nende juurdepääs kvaliteetsetele teenustele; lisaks tuleks kaaluda parimaid viise selles valdkonnas toimuva progressi hoolikaks seireks.
12. Komisjon võiks tihedas koostöös liikmesriikidega kasutoovalt dokumenteerida liikmesriikidest pärit häid näiteid, sidudes miinimumsissetuleku toetuse aktiivse tööturu meetmete ja kvaliteetsetele teenustele juurdepääsuga. Selle osana oleks kasulik dokumenteerida heade tegutsemistavade näiteid, püüdes kohalikul tasandil tagada koordineeritud lähenemisviisi läbi niisuguste algatuste nagu näiteks „kõik ühest kohast“. Seegi on valdkond, kus tuleks propageerida õpet ja häid tegutsemistavasid.

Seire ja aruandlus

13. Sotsiaalse kaasamise avatud koordineerimismeetodi kontekstis ja arvestades 2008. aasta soovitus aktiivsest kaasamisest peaks sotsiaalkaitse komisjon kaaluma läbipaistva süsteemi rajamist, et teostada regulaarset seiret ja aruandlust miinimumsissetuleku toetuse rolli kohta kõigile kodanikele inimväärse elu elamiseks vajalike vahendite ja teenuste tagamisel.
14. Liikmesriikide ja Komisjoni regulaarses aruandluses abistamiseks tuleks pöörata tähelepanu sotsiaalkaitsealase vastastikuse teabesüsteemi (MISSOC) rolli avardamisele, dokumenteerides süstemaatiliselt miinimumsissetuleku toetuste arengut ja pakkudes võrdlustabeleid erinevates ELi liikmesriikides kehtivate toetuste tunnuste kohta.

15. Oma riigis pakutavate miinimumsissetuleku toetuste piisavuse, katvuse, efektiivse koheletoimetamise ja õigustatud inimeste poolt väljavõtmise seire osana peaksid liikmesriigid, kes seda veel teinud ei ole, kasutoovalt looma protseduurid toetuse-saajate aktiivseks osalemiseks nende toetuskeemide regulaarses seires.

Majandus- ja rahanduskriis

16. Majandus- ja rahanduskriisi tingimustes peaksid Komisjon ja liikmesriigid kajastama parimaid viise selle tagamiseks, et miinimumsissetuleku toetuste etendatav võtmeroll (nii kõige kaitsetuma elanikkonnaosa kaitsjana kui ka kriisiaegse majanduselu olulise stabilisaatorina) moodustab nende seires ja kriisi aruandluses peamise osa.

LISA 3: Piisava miinimum- sissetulekuga seotud peamised dokumendid ja projektid

Euroopa Liidu ametlikud dokumendid

Riiklike ekspertide koondaruanne miinimumsissetuleku skeemidest kõigis ELi liikmesriikides, koostajad Hugh Frazer ja Eric Marlier, oktoober 2009, ning riiklike ekspertide muud aruanded on kättesaadavad **sotsiaalse kaasamise kollegiaalsete ülevaadete veebilehel**: www.peer-review-social-inclusion.eu

Euroopa Parlamendi (mittelegislatiivne) resolutsioon tööturult tõrjutud inimeste aktiivsest kaasamisest, mai 2009, veebilehel www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0371+0+DOC+XML+V0//EN

Nõukogu järeldused ühtsetest aktiivse kaasamise printsiipidest, et vaesusega tõhusamalt võidelda, 17. detsembrist 2008, veebilehel www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/lsa/104818.pdf

Komisjoni töödokument „Monitoring progress towards the objectives of the European Strategy for Social Protection and Social Inclusion“ („Sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasamise Euroopa strateegia eesmärkide poole liikumise seire“), **oktoober 2008**, veebilehel http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/omc_monitoring_en.pdf

„Trends, Recent Developments, Active Inclusion and Minimum Resources“ („Suundumused

ja uusimad arengud, aktiivne kaasamine ja miinimumressursid“), sõltumatute ekspertide riiklikel aruannetel põhineva sõltumatu ülevaate koondaruanne, 2006 I p/a, veebilehel www.peer-review-social-inclusion.eu/network-of-independent-experts/2006/first-semester-2006

92 Nõukogu soovitus 92/441/EMÜ „ühtsetest kriteeriumitest seoses piisavate ressursside ja sotsiaalabiga sotsiaalkaitstesüsteemides“, veebilehel <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992H0441:EN:HTML>

Tööhõivealaste sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraadi veebilehekülg, mis on pühendatud avatud koordineerimise meetodile: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=753>

Sotsiaalkaitse vastastikuse teabesüsteemi andmebaas (MISSOC) pakub rea võrdlevaid tabeleid Euroopa Liidus kehtivate sotsiaalkaitstesüsteemide kohta. Kuid tegelikkuses on riiklike miinimumsissetuleku skeemide võrreldavus piiratud, kuna puudub ühtne miinimumsissetuleku määratlus. Vt <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=815>

Vabaühenduste kampaaniad, võrgustikud, projektid

EAPNi kampaaniad piisava miinimumsissetuleku skeemide edendamiseks, koos peamiste taustadokumentide ja miinimumsissetuleku alaste tegevuspoliitikate arenguid käsitleva EAPNi veebilehega. Vt www.adequateincome.eu ja www.eapn.eu

Põhisissetuleku maavõrgustik (BIEN) on rahvusvaheline võrgustik, mis toimib lingina üksikisikute ja rühmade vahel, kes on pühendunud põhisissetuleku käsitlemisele või tunnevad selle vastu huvi, ning ergutab selleteemalisi informeeritud vestlusi üle kogu maailma. Vt www.basicincome.org/bien/aboutbasicincome.html

Euroopa tarbimisvõla võrgustik tegeleb riikideülese projektiga, mille eesmärk on edendada standardeelarvete konstrueerimise ja kasutamise propageerimist üle kogu Euroopa Liidu,

pidades seda oluliseks instrumendiks sotsiaalse väljajäetusega võitlemisel: www.ecdn.eu

Kogemus, mis pärineb **Vincentia partnerlustest õigluse eest** lirimaal, teemaks standardaruanded. Veebilehel www.budgeting.ie

Joseph Rowntree Fondi projekt, mis näitab põhikaupu ja -teenuseid katvaid kulusid erinevatele leibkondade tüüpidele, veebilehel www.minimumincomestandard.org

Riikideüleline sotsiaalse standardi projekt: www.eapn.ie/eapn/setting-minimum-social-standards-across-the-european-union

Belgia projekt:

www.menswaardiginkomen.be

Vt ka PowerPointi esitlust veebilehel http://onderzoek.khk.be/domein_SociaalEconomischBeleid/documents/PPTbudgetstandaardBereniceStorms.pdf

Euroopa vaesusvastane võrgustik (EAPN) on 1990. aastal rajatud sõltumatu vabaühenduste ja töörühmade võrgustik, mis tegeleb vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastase võitlusega Euroopa Liidu liikmesriikides.

Selle selgitusteksti koostas Claire Champeix EAPNi sekretariaadist, teda abistasid EAPNi sotsiaalse kaasamise töörühm ning Sian Jones EAPNi sekretariaadist. Tekst toetub paljude vaesuse ja sotsiaalsete kaasamise uurijate publitseeritud teadustöödele. Nende publikatsioonide detailsed viited asuvad allmärkustes ja kasutatud kirjanduse loendis. Selgitusteksti autorid tänavad Eric Marlieri ja Hugh Frazerit nende kasulike kommentaaride eest.

Euroopa vaesusvastane võrgustik. Reprodutseerimine on lubatud eeldusel, et tekst sisaldab kohaseid viiteid algallikale.

Aprill 2010

EUROPEAN ANTI POVERTY NETWORK